

RP 58/2023 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomststöd ändras.

Enligt propositionen ska godkännandet av boendeutgifter förtydligas genom bestämmelser på lagnivå och förordningsnivå. I en situation där en sökandes boendeutgifter överskrider det belopp som kan anses vara behövt ska sökanden kunna anvisas att skaffa en förmånligare bostad inom den tidsfrist som anges i lagen. Tidsfristen ska kunna förlängas av grundad anledning. När tidsfristen löpt ut ska boendeutgifterna godkännas i enlighet med boendenormen. Enligt förslaget ska sökanden inte anvisas att skaffa en förmånligare bostad och boendeutgifterna ska beaktas till sitt fulla belopp, om sökanden har en i lagen angiven särskild grund för att bo kvar i sin nuvarande bostad.

I lagen ingår ett bemyndigande att utfärda förordning enligt vilket närmare bestämmelser om det belopp av boendeutgifter som kan anses behövt utfärdas genom förordning. Med propositionen eftersträvas inbesparingar och positiva effekter på sysselsättningsrelaterade incitament, genom att bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter skärps och förtydligas.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 april 2024.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	3
2.1 Allmänt om utkomststödet	3
2.2 Bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter i lagen om utkomststöd.....	4
2.3 Lagstiftning om finansiering av utkomststödet.....	5
2.4 Lagstiftning om bostadsförhållanden och boenderådgivning	6
2.5 Statistik över utkomststöds klienter	7
2.6 Utgifter för utkomststödet 2022.....	8
2.7 Utkomststöds mottagarnas boende.....	8
2.8 Folkpensionsanstaltens anvisningar om boendeutgifternas behövliga storlek.....	9
2.9 Bedömning av nuläget.....	12
3 Målsättning	13
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	13
4.1 De viktigaste förslagen.....	13
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	13
4.2.1 Inledning	13
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser	14
4.2.3 Konsekvenser för människor och samhälle.....	16
5 Alternativa handlingsvägar	19
5.1 Boendeutgifterna inkluderas delvis i utkomststödet grunddel.....	19
5.2 Indexhöjningarna av utkomststödet grunddel begränsas	20
6 Remissvar	20
7 Specialmotivering.....	21
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	25
9 Ikraftträdande.....	25
10 Verkställighet och uppföljning	25
11 Förhållande till andra propositioner.....	26
11.1 Samband med andra propositioner.....	26
11.2 Förhållande till budgetpropositionen	26
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	26
LAGFÖRSLAG	33
Lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd	33
BILAGA	35
PARALLELLTEXT	35
Lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd	35
FÖRORDNINGSGUTKAST	38
Statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd.....	38
ANDRA BILAGOR	39
BILAGA	39

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering har regeringen som mål att minska klyftan mellan inkomsterna och utgifterna i de offentliga finanserna och vända Finlands skuldsättning i nedåtgående riktning. Utan betydande åtgärder förblir underskotten i de offentliga finanserna stora samtidigt som skuldkvoten fortsätter att öka. Prioriteringarna i regeringens ekonomiska politik är ekonomisk stabilitet, sysselsättning, ekonomisk tillväxt och att välfärdstjänsterna tryggas. Regeringen förbinder sig till att balansera upp de offentliga finanserna för att säkerställa medborgarnas välfärd och en hållbar ekonomisk utveckling. En trovärdig ekonomisk politik innebär också direkta sparåtgärder. Avsikten är att inbesparingarna ska genomföras på ett sätt som beaktar situationen för de mest utsatta.

Ett annat mål som anges i regeringsprogrammet är att bestämmelserna om beaktandet av boendeutgifter i utkomststödet ska ändras. Beaktandet av boendeutgifter i utkomststödet grunddel ska i fortsättningen regleras på lag- eller förordningsnivå. I regeringsprogrammet konstateras det att lagen om utkomststöd ska ange hyresnormer definierade enligt riksomfattande kommungrupper. Folkpensionsanstaltens förmånshandläggare ska kunna godkänna utgifter som överstiger hyresnormen endast om de motiveras av särskilda behov. Grunderna för särskilda behov ska regleras på lagnivå. En sökande vars utgifter överskrider hyresnormen ska ges en frist på tre månader för att hitta en förmånligare bostad inom pendlingsregionen. Efter denna frist ska vägran att ta emot en förmånligare bostad leda till att stödet justeras.

Den aktuella regeringspropositionen har beretts utifrån det ovan angivna målet i regeringsprogrammet. Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Allmänt om utkomststödet

Utkomststödet är en stödform inom socialvården som är avsedd att vara tillfällig och som beviljas i sista hand utifrån en behovsprövning. Det är avsett för situationer där en person eller familj av någon orsak inte klarar av att betala sina nödvändiga löpande utgifter. Av denna anledning beviljas stödet för en kort tid, det vill säga huvudsakligen endast för en månad åt gången. Stödet beviljas för att täcka vissa utgifter i vardagen.

Utkomststödet är förankrat i grundlagens 19 § 1 mom., som gäller den sociala tryggheten. I 19 § 1 mom. i grundlagen tryggas vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Det är fråga om en stödform som beviljas i sista hand, och förutsättningarna för att få detta stöd utreds genom individuell behovsprövning.

Syftet med utkomstskyddet, i förhållande till den övriga sociala tryggheten, är att i sista hand tillfälligt komplettera det övriga systemet och stödet i särskilda situationer. Utkomststöd kan beviljas för brådskande stödbehov, förändringar i livet eller överraskande exceptionella utgifter. Det beviljas ofta kortvarigt och sporadiskt samt i mindre belopp åt gången som komplement till andra inkomster. I vissa fall kan det på grund av en komplicerad personlig situation uppstå ett långvarigt behov av utkomststöd, när de övriga förmånerna inte utgör ett tillräckligt skydd.

I 1 § 1 mom. i lagen om utkomststöd definieras utkomststödet som ett ekonomiskt stöd inom socialvården som beviljas i sista hand i syfte att trygga en persons och familjs utkomst och

främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Utkomststödet består av grundläggande utkomststöd, som verkställs av Folkpensionsanstalten, samt kompletterande och förebyggande utkomststöd, som socialvården inom välfärdsområdet ansvarar för. Utkomststödet fastställs utifrån en bedömning av de disponibla inkomsterna och de nödvändiga utgifterna, som beräknas enligt lag. Detta verifieras genom en beräkning, där man beaktar personens och familjens sammanlagda inkomster samt utgifter enligt lagen om utkomststöd. Denna beräkning anger huruvida familjen har rätt till utkomststöd och till hur stort belopp det i så fall ska betalas. Det grundläggande utkomststödet och det kompletterande utkomststödet hänger ihop med varandra bland annat på så sätt att den beräkning som utarbetats av Folkpensionsanstalten utnyttjas som grund för det kompletterande utkomststödet.

Ingen redogörelse behöver uppvisas om de utgifter som täcks med det grundläggande utkomststödet grunddel, och utgifternas kalkylmässiga storlek har fastställts på förhand i lagen enligt familjetyp (7 och 9 §). De utgifter som täcks med grunddelen anses innefatta utgifter för kost samt andra utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehälle och som fastställts i lag. De så kallade övriga grundutgifterna innefattar exempelvis hälso- och sjukvårdsutgifter och boendeutgifter (7 a och 7 b §). I fråga om dessa utgifter ska en separat redogörelse uppvisas. Beaktandet av utgifterna är förknippat med prövning, eftersom utgifterna godkänns till den del de är av behövlig storlek. Vilka utgifter personen och familjen de facto har, av alla de utgifter som ingår i beräkningen av utkomststödet, kräver också en bedömning. I förarbetena till lagen om utkomststöd har det konstaterats att de övriga grundutgifterna i praktiken i allmänhet beaktas enligt deras faktiska storlek, om de inte anses oskäligen (se t.ex. RP 358/2014 rd, s. 32).

2.2 Bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter i lagen om utkomststöd

I 7 a § i den gällande lagen om utkomststöd föreskrivs det om beaktandet av boendeutgifter. Genom en lagändring (1023/2022) delades den tidigare gemensamma bestämmelsen om övriga grundutgifter upp i två paragrafer, av vilka 7 a § gäller boendeutgifter och 7 b § hälso- och sjukvårdsutgifter samt övriga utgifter som ska beaktas till behövligt belopp. Samtidigt precisades det i 1 mom. vilka utgifter som ska beaktas som boendeutgifter. I övrigt kvarstod momentet oförändrat. Enligt 7 a § 1 mom. i lagen om utkomststöd ska följande boendeutgifter beaktas som grundutgifter till behövligt belopp:

- 1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014),
- 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform,
- 3) uppvärmningskostnader,
- 4) utgifter för hushållselektricitet,
- 5) hemförsäkringspremier,
- 6) separat betalda vattenavgifter,
- 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad.

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövligt i fråga om de utgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten, ska sökanden enligt 7 a § 2

mom. anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska sökanden anvisas att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska för att skaffa sig en förmånligare bostad ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stödmottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna enligt 3 mom. beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

Vid beviljande av utkomststöd ska boendeutgifterna enligt den gällande lagen godkännas till ett belopp som på bostadsorten i fråga måste betraktas som behövligt, om personens eller familjens boendeutgifter överstiger detta belopp. Ett undantag utgör en situation där sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad till ett pris som måste betraktas som rimligt.

Enligt 27 e § i lagen om utkomststöd, som trädde i kraft i början av 2023, ska välfärdsområdena tillsätta regionala delegationer för utkomststödsärenden som har till uppgift att lägga fram förslag och ge utlåtanden för utvecklande av handläggningen av utkomststödsärenden och om frågor som gäller genomförande av samarbete inom välfärdsområdet. I delegationen ska det ingå företrädare för Folkpensionsanstalten och välfärdsområdets socialvård. De regionala delegationerna för utkomststödsärenden kan främja tillämpningen av paragrafen om boendeutgifter i lagen om utkomststöd genom att intensiviera samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och de aktörer som ansvarar för boendefrågor i regionen.

2.3 Lagstiftning om finansiering av utkomststödet

Bestämmelser om finansiering av utkomststödet finns i lagen om utkomststöd. Finansieringen av det grundläggande utkomststödet genomförs med stöd av 5 a § i lagen om utkomststöd så att staten betalar förskott till Folkpensionsanstaltens allmänna fond för social trygghet för att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsberedskap. Bestämmelser om fonden finns i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Kommunernas andel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent och den beaktas i efterhand med stöd av 5 b § genom en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunerna. Bestämmelser om beviljande av statsandel finns i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009). Bakgrunden till kommunernas och statens delade ansvar för finansieringen av det grundläggande utkomststödet är den reform av finansieringen av arbetsmarknadsstödet som genomfördes 2006, då man ville uppmuntra kommunerna till att ta ansvar för sysselsättningen. Kommunerna blev till vissa delar ansvariga för kostnaderna för arbetsmarknadsstödet till långtidsarbetslösa. Samtidigt åtog sig staten att svara för hälften av kostnaderna för det grundläggande utkomststöd som intogs i utkomststödet. Före det finansierades utkomststödet helt och hållet via statsandelssystemet för kommunal basservice. För det kompletterande och förebyggande utkomststödet som kommunernas socialvård svarar för har kommunerna däremot fått finansiering som en del av den övriga socialvården via statsandelssystemet för basservice. De utgifter för utkomststöd som betalats respektive år avdras från kommunernas statsandel det andra året efter utfallsåret.

Bestämmelser om välfärdsområdenas finansiering finns i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021). Välfärdsområdet ansvarar för finansieringen av det kompletterande och förebyggande utkomststödet som en del av organiseringen av social- och hälsovården.

Enligt 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice genomförs kommunens finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet så att kommunens statsandel minskas med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen. För beräkning av minskningen av statsandelen för det grundläggande utkomststödet ska Folkpensionsanstalten årligen före utgången av april lämna finansministeriet uppgift om grundläggande utkomststöd som föregående år betalats ut i respektive kommun, minskat med grundläggande utkomststöd som avses i 19, 46 och 51 § i lagen om främjande av integration (1386/2010) och som gäller tidsperioden i fråga.

2.4 Lagstiftning om bostadsförhållanden och boenderådgivning

Enligt 19 § 4 mom. i grundlagen ska det allmänna främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. Också rätten till bostad ska i huvudsak tillgodoses på individens eget initiativ. (RP 309/1993 rd, s. 77)

Enligt 5 § i lagen om utvecklande av bostadsförhållandena (919/1985) ska kommunen inom sitt område skapa allmänna förutsättningar för utvecklande av bostadsförhållandena. Kommunen ska se till att åtgärderna för att utveckla boendeförhållandena inriktas särskilt på att förbättra bostadslösa och bristfälligt boende personers bostadsförhållanden. Kommunen ska utveckla bostadsförhållandena inom sitt område så att medlemmar av kommunen som blivit utan bostad och som inte utan oskäligen svårigheter på egen hand kan skaffa sig bostad kan beredas skäliga boendeförhållanden.

I praktiken utvecklas bostadsförhållandena med hjälp av den områdesplanering som baserar sig på markanvändnings- och bygglagen (132/1999, från 1.1.2025 lagen om områdesanvändning) samt med hjälp av markpolitiken. Enligt 5 § i markanvändnings- och bygglagen är målet för områdesplaneringen att utgående från en interaktiv planering och tillräcklig bedömning av konsekvenserna främja förutsättningarna bland annat för en tillräcklig bostadsproduktion. Kommunen kan också med hjälp av till exempel placeringen av tomter och villkor för tomtöverlåtelsen styra bostadsbyggandet så att det är tillräckligt och mångsidigt för olika behov.

Dessutom låter kommunerna bygga hyresbostäder till skäligt pris med statligt stöd, och de administrerar också sådana hyresbostäder via husbolag som de äger. Staten understöder byggande, anskaffning och ombyggnad av hyres- och bostadsrättsbostäder avsedda för boende som valts på sociala grunder genom att betala räntestöd för lån som tagits för detta ändamål. Ett räntestödslån innebär också alltid en fyllnadsborgen av staten. Räntestödslånen har ersatt aravalånen, som tidigare beviljades med stöd av aravalagen och de lagar som föregick den. Det finns alltså en bostads- och lånestock som finansieras med aravalån. Syftet med boenderådgivning är att trygga boendet genom att förebygga och lösa boenderelaterade problem och ge vägledning i frågor som gäller boendet.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) har understött kommuner, hyreshusbolag och allmännyttiga sammanslutningar med ambitionen att inleda och utveckla boenderådgivningen alltsedan 2009. Bestämmelser om detta understöd finns i den gällande lagen om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023–2027 (1036/2022). För närvarande tillhandahålls boenderådgivning med statligt understöd i drygt 30 kommuner, som sysselsätter sammanlagt 73 boenderådgivare. Dessa boenderådgivare vägleder boende oberoende av bostadsform och bostadsbestånd.

2.5 Statistik över utkomststöds klienter

År 2022 beviljades cirka 273 932 hushåll och 400 455 personer utkomststöd. Det motsvarar 7,2 procent av hela befolkningen. Sammanlagt 95 000 av alla dem som bodde i ett hushåll som fick utkomststöd var under 18 år. Antalet hushåll som får utkomststöd minskade med 5 procent och antalet personer med 6 procent 2021 jämfört med året innan. Andelen personer under 18 år minskade med 6,7 procent jämfört med året innan.

År 2022 fick totalt 251 958 hushåll grundläggande utkomststöd som utbetalas av Folkpensionsanstalten, och i dessa hushåll bodde 355 426 personer, det vill säga 6,4 procent av hela befolkningen. Antalet hushåll som fick grundläggande utkomststöd minskade med 6 procent från året innan och antalet hushåll som fick kompletterande utkomststöd minskade med 4 procent.

Fler än tre fjärdedelar av alla hushåll som får grundläggande utkomststöd är enpersonshushåll. Dessa hushåll utgörs huvudsakligen av ensamboende. Ungefär en femtedel av alla mottagare av grundläggande utkomststöd är barnfamiljer. Majoriteten av dessa är barnfamiljer med en vuxen. Behovet av grundläggande utkomststöd är störst inom de unga åldersklasserna. I synnerhet åldersgruppen 18–24 år är överrepresenterad bland stödmottagarna. Samtidigt utbetalas stöd till unga i allmänhet endast en kort tid, medan stödbehovet bland äldre personer i arbetsför ålder ofta kan bli långvarigt. Detta är ett vanligt fenomen när det gäller särskilt arbetslösa, men också ensamboende, barnfamiljer och föräldra- eller vårdlediga personer som får utkomststöd. Personer i pensionsålder får utkomststöd mer sällan än andra åldersgrupper. Folk- och garantipensionen samt bostadsbidraget för pensionstagare ligger på en högre nivå jämfört med de övriga grundskyddsförmånerna. Därför har pensionstagare sällan rätt till utkomststöd.

Av alla hushåll som fått utkomststöd fick 39 procent stöd i mindre än 3 månader, 32 procent stöd i 4–9 månader samt 29 procent stöd i mer än 10 månader.

Omkring hälften av alla hushåll som får grundläggande utkomststöd har en arbetslöshetsförmån, och ofta också allmänt bostadsbidrag, som inkomstkälla. Sammanlagt fyra av fem hushåll som får grundläggande utkomststöd får också allmänt bostadsbidrag. I synnerhet i huvudstadsregionen är det många gånger så att det grundläggande utkomststödet behövs för att täcka höga boendekostnader. I ungefär en tredjedel av de hushåll som får stöd saknar antingen den sökande eller hans eller hennes make primära förmåner och förvärvsinkomster. De får till exempel inte utkomstskydd för arbetslösa men i allmänhet nog ändå skattefria stöd, såsom allmänt bostadsbidrag eller underhållsstöd. Andelen utkomststödshushåll som får förvärvsinkomster (löne- eller företagarinkomst) är cirka 9 procent. Vanligast är det med förvärvsinkomster bland barnfamiljshushåll med två vuxna. Nästan en fjärdedel av dem hade förvärvsinkomster 2022.

De grupper av utkomststödmottagare som är särskilt framträdande är ensamboende män och ensamförsörjande kvinnor. Totalt 10,7 procent av alla hushåll som fick utkomststöd, det vill säga 29 304 hushåll, var hushåll med ensamförsörjare. Omkring tre fjärdedelar av alla som fick utkomststöd (211 421) var ensamboende. År 2022 utgjorde ensamboende män 46,2 procent av alla hushåll som fått utkomststöd, och andelen ensamboende kvinnor var 31,0 procent. Största delen av dessa familjer bor i huvudstadsregionen och i stora tillväxtcentrum.

Institutet för hälsa och välfärds statistikrapport 26/2023 (Utkomststöd 2022): [Utkomststödet - THL](#)

Folkpensionsanstaltens informationspaket om utkomststödet: [Informationspaket om utkomststödet | FPA:s faktportal](#)

2.6 Utgifter för utkomststödet 2022

År 2022 uppgick bruttokostnaderna för utkomststödet till 758,8 miljoner euro. Reellt sett minskade utgifterna med 7,4 procent jämfört med 2021. Sammanlagt beviljades 701,6 miljoner euro i grundläggande utkomststöd, 30,6 miljoner euro i kompletterande utkomststöd och 22,3 miljoner euro i förebyggande utkomststöd. De ersättningar för arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som betalas i form av utkomststöd uppgick till cirka 4,2 miljoner euro.

År 2022 utbetalades i genomsnitt 462 euro i månaden per hushåll i grundläggande utkomststöd. Det genomsnittliga grundläggande utkomststödet per person uppgick till 384 euro i månaden.

Bruttoutgifterna för det grundläggande utkomststödet minskade med 7,8 procent från året innan. Bruttoutgifterna för det kompletterande utkomststödet minskade med 6,6 procent. Bruttoutgifterna för förebyggande utkomststöd ökade med 6,1 procent jämfört med året innan och ersättningarna för arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte ökade med 1,9 procent.

År 2022 fördelade sig bruttoutgifterna för utkomststöd enligt följande: grundläggande utkomststöd cirka 92,5 procent, kompletterande utkomststöd 4,0 procent och förebyggande utkomststöd 2,9 procent. Uppgifterna bygger på Institutet för hälsa och välfärds statistikrapport 26/2023 (Utkomststöd 2022): [Utkomststödet - THL](#)

Omkring hälften av det grundläggande utkomststöd som utbetalats är avsett att täcka boendeutgifter. År 2022 utbetalades cirka 325,9 miljoner euro i grundläggande utkomststöd för att täcka boendeutgifter. Uppgifterna grundar sig på Folkpensionsanstaltens fickstatistik: [Fickstatistik 2023 \(helsinki.fi\)](#)

Relativt sett finns det största antalet mottagare av grundläggande utkomststöd i Vanda och Kervo välfärdsområde och i Helsingfors. Det minsta antalet mottagare av detta stöd finns i de olika landskapen i Österbotten, Lappland och Kajanalands samt i Satakunta. Uppgifterna grundar sig på Folkpensionsanstaltens forskningsblogg: [Data paljastaa, mitä Kelan etuuksia maksetaan missäkin päin Suomea – tulevaisuudessa vertailua tehdään kaupunginosien tasolla asti - Tutkimusblogi](#)

2.7 Utkomststödmottagarnas boende

Signe Jauhiainen och Markus Kainu, forskare vid Folkpensionsanstalten har kartlagt var utkomststödmottagarna bor. Forskningen visar att de till 35–80 procent, beroende på staden, bor i förorter. Andelen utkomststödmottagare som bor i förorter är störst i Vanda, hela 80 procent. Också i Esbo och Helsingfors bor drygt 70 procent av utkomststödmottagarna i en förort. I Jyväskylä och Uleåborg bor de till 60–70 procent i förorter. I Seinäjoki, Lahtis, Kuopio, Villmanstrand och Björneborg bor högst hälften av utkomststödmottagarna i förorter. I Vasa och Björneborg bor en fjärdedel av alla hushåll som får utkomststöd i centrum av staden. I Björneborg, Villmanstrand och Joensuu är andelen utkomststödmottagare som bor i småhusområden och randområden större än i andra städer.

Majoriteten av utkomststödmottagarna, 80 procent, flyttar inte under den tid som de får utkomststöd. Totalt 15 procent flyttar en gång och 5 procent två till fyra gånger. En knapp procent av stödmottagarna flyttar mer än fyra gånger under den tid som de får utkomststöd. Denna ytterst lilla grupp står dock för 19 procent av samtliga flyttningar i forskningsmaterialet. Upprepade flyttningar är typiskt för mycket få hushåll som får utkomststöd. Totalt 40 procent av alla flyttningar sker inom samma stad och områdesklass. Det är mer sällsynt att ett hushåll flyttar under en kort utkomststödsperiod än under längre stödperioder. Sammanlagt 93 procent av de

hushåll som fått utkomststöd under en kortare tid än 12 månader och 63 procent av dem som fått utkomststöd i mer än 12 månader flyttar inte under utkomststödsåren.

Andelarna hushåll som flyttar varierar endast i obetydlig grad enligt olika bakgrundsvariabler. Hushåll med främmande språk som modersmål flyttar något oftare än andra hushåll. Ensamförsörjande barnfamiljer är den grupp av hushåll som flyttar oftast. Det verkar inte vara någon större skillnad mellan dem som bor i så kallade ARA-hyresbostäder som byggts med statligt stöd och andra utkomststödmottagare när det gäller flyttningsfrekvensen.

Uppgifterna i detta avsnitt 2.7 bygger på forskningsprojektet ”Muuttoliike ja sosiaalipolitiikka lähiöiden väestörakenteen ja sosiaalisten ongelmien muokkaajina”. Forskarna Timo Kauppinen och Susanna Munkkila från Institutet för hälsa och välfärd har i det projektet undersökt hur hela befolkningen fördelar sig i olika regioner och konstaterat att boende i förorter är ett allmänt fenomen bland hela befolkningen. Utkomststödmottagare bor dock mer sällan i centrum jämfört med hela befolkningen. Forskningsresultaten ger vid handen att utkomststödmottagare i regel bor i områden där boendekostnaderna är skäliga. De flesta har ett permanent boende, och det är sällsynt att ett hushåll flyttar upprepade gånger, eftersom det försämrar boendets varaktighet och tryggheten.

Samma forskning visar att höghus- och småhusområdena utanför centrum i de stora städerna har särutvecklats från varandra när det gäller låginkomstgraden under åren 1997–2019. Låginkomstgraden har i regel ökat i höghusförorterna men bibehållits oförändrad eller minskat i småhusområdena. Även andra observationer har gjorts om den ökande regionala differentieringen enligt inkomstnivå.

Signe Jauhiainen och Markus Kainu har skrivit om utkomststödmottagarnas boende i Folkpensionsanstaltens forskningsblogg: [Jauhiainen Signe - Tutkimusblogi \(kela.fi\)](#)

2.8 Folkpensionsanstaltens anvisningar om boendeutgifternas behövliga storlek

Enligt 4 § i lagen om utkomststöd är det Folkpensionsanstalten som ansvarar för beviljandet och utbetalningen av grundläggande utkomststöd. I den regeringsproposition som gällde överföringen av grundläggande utkomststöd på Folkpensionsanstaltens ansvar (RP 358/2014 rd, s. 33) konstaterades följande om boendeutgifter: ”Skäliga boendeutgifter beaktas i allmänhet enligt deras faktiska belopp. I sin verksamhet kan Folkpensionsanstalten i praktiken när den bedömer vilket belopp av boendeutgifter som är av behövlig storlek skaffa referensuppgifter från kommunerna om kommunspecifika boendeutgifter och använda dessa uppgifter vid bedömningen av vilken nivå av boendeutgifter i varje kommun och område som kan räknas som godtagbara i det grundläggande utkomststödet.” I den föregående regeringspropositionen som ledde till en ändring av lagen om utkomststöd konstaterades det att Folkpensionsanstalten kallar den ovan nämnda gränsen för boendeutgifter som den anser skäliga för boendenormen (RP 127/2022 rd, s. 49).

Folkpensionsanstalten har utarbetat tillämpningsanvisningar om bedömningen av boendeutgifter som ska anses vara behövliga vid beviljandet av utkomststöd, och dessa har uppdaterats senast den 29 juni 2023. För bedömningen av boendeutgifternas behövliga storlek, den så kallade boendenormen, har Folkpensionsanstalten utarbetat anvisningar om gränserna för godtagbara boendeutgifter enligt kommun 2023, där det fastställs vad som högst kan anses som behövliga boendeutgifter i varje kommun.

Utöver det belopp som fastställts i förteckningen godkänns också en viss vattenavgift per person. Förutom de kostnader som hör till de normenliga boendeutgifterna beaktar Folkpensionsanstalten i sin beviljandepraxis separat också utgifter för hushållsel och hemförsäkringspremier. Folkpensionsanstalten har fastställt vägledande gränsvärden för vattenavgifter, hushållsel och hemförsäkringar till stöd för handläggningen. Dessa utgifters rimlighet bedöms separat från boendeutgifternas normenliga belopp. Detsamma gäller nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad. Utgifternas rimlighet bedöms separat för varje faktura.

Folkpensionsanstaltens fastställda boendenormer bygger på de boendenormer som tillämpades i kommunerna 2016. Folkpensionsanstalten samlade in uppgifter om de kommunspecifika boendenormerna från kommunerna med hjälp av en enkät under hösten 2016, och majoriteten av kommunerna besvarade enkäten. Totalt 32 kommuner lämnade inte in någon information om boendenormerna eller hade inte fastställt boendenormer överhuvudtaget. Om boendenormen i en kommun inkluderade en vattenavgift avdrogs 22 euro per person från det belopp som kommunen uppgett.

Utöver de boendenormer som kommunerna hade fastställt för 2016 beräknades för kommunerna en så kallad percentil för fastställandet av boendeutgifter av behövlig storlek. Percentilen byggde på uppgifter om dem som fick allmänt bostadsbidrag i september 2016. Percentilerna beräknades per kommun enligt hushållsstorlek utifrån uppgifter om mottagarna av allmänt bostadsbidrag och avrundades med en euros noggrannhet enligt följande:

- Enpersonshushåll: 70-percentil, det vill säga 70 procent av dem som får allmänt bostadsbidrag i kommunen bor i en billigare bostad än vad percentilen anger.
- Två, tre och fyra personers hushåll: 60-percentil, det vill säga 60 procent av dem som får allmänt bostadsbidrag i kommunen bor i en billigare bostad än vad percentilen anger.

Beräkningen av boendeutgifter av behövlig storlek bygger på följande slutledning:

- Om kommunens norm är mindre än percentilen, ska kommunens norm användas.
- Om kommunens egen percentil eller den landskapsspecifika percentil som tillämpats utgående från ett litet antal observationer understiger kommunens norm med mindre än 10 procent, ska percentilen användas.
- Om percentilen understiger kommunens norm med mer än 10 procent ska ett medelvärde av percentilen och kommunens norm användas.
- Om kommunen saknar en egen norm eller om Folkpensionsanstalten saknar information om kommunens norm, ska percentilen användas.
- För fem personers hushåll och större hushåll tillämpas det tillägg per ytterligare medlem i hushållet som fås via kommunernas normer eller via det allmänna bostadsbidraget.

De boendeutgifter av behövlig storlek som anges i Folkpensionsanstaltens anvisningar har fastställts för hushåll som består av en till fyra personer. Varje ytterligare person i hushållet utökar det godtagbara beloppet med ett fast belopp. I och med att Folkpensionsanstalten fastställer utgifterna på detta sätt bibehålls de flesta kommunspecifika boendenormerna på samma nivå eller en något högre nivå när Folkpensionsanstalten tog över ansvaret för det grundläggande

utkomststödet. I vissa kommuner sjönk boendenormerna i förhållande till den nivå som kommunen tidigare godtagit.

Folkpensionsanstalten följer på årsbasis hur hyresnivån utvecklas. Boendenormerna justeras årligen, och justeringen görs utifrån de genomsnittliga hyror som de sökande uppgett. Boendenormerna har höjts med 3 eller 5 procent för de kommuner där de genomsnittliga hyrorna översteg Folkpensionsanstaltens boendenorm. Folkpensionsanstaltens fastställda boendenormer publiceras på Folkpensionsanstaltens webbsidor, och även uppdateringarna av boendenormerna publiceras på webbsidorna kring årsskiftet.

År 2018 höjdes boendenormerna i 30 kommuner med 3 procent för hushåll som består av två eller flera personer. De anmälda genomsnittliga hyrorna översteg boendenormen enligt Folkpensionsanstaltens anvisningar framför allt i stora och medelstora städer. Boendenormerna för enpersonshushåll höjdes inte 2018 i någon annan stad än Åbo, där nivån var betydligt lägre än i andra kommuner av motsvarande storlek. Ur statistisk synvinkel fanns det inget behov av att höja boendenormerna för enpersonshushåll, eftersom de anmälda genomsnittliga hyrorna överensstämde väl med Folkpensionsanstaltens boendenormer eller låg rentav på en betydligt lägre nivå.

År 2019 granskades särskilt boendenormerna i kommunerna i huvudstadsregionen. Det finns inte tillräckligt med förmånliga hyresbostäder i kommunerna i huvudstadsregionen, och handledningen av klienter som söker en förmånligare bostad belastar såväl kommunens socialarbetare som boenderådgivningen och klienterna. År 2019 beslutade man att på försöksbasis sammanslå boendenormerna för Esbo, Vanda, Grankulla och Helsingfors till en enda kommungrupp. Som ny gemensam boendenorm valde man den högsta nivån för varje hushållsstorlek som hade tillämpats under 2018 i de ovannämnda kommunerna, varvid nivån inte sjönk i någon kommun.

I fråga om de övriga kommunerna höjdes inte boendenormerna för 2019, eftersom de maximala boendeutgifterna för allmänt bostadsbidrag höjdes för 2019 (2017 och 2018 hade de inte ändrats) och det konstaterades att höjningarna kommer att påverka boendeutgifterna inom utkomststödet. Överlag steg hyrorna enligt Statistikcentralen med 1,1 procent under 2018.

För 2020 höjdes boendenormerna i fyra kommuner, där de genomsnittliga anmälda hyrorna översteg Folkpensionsanstaltens boendenorm. Dessutom visste man att det förändrade sysselsättningsläget i Nystad och Äänekoski skulle medföra högre priser på hyresbostäder. I Nystad höjdes boendenormerna med 3 procent för alla hushållstyper, och i Äänekoski, Kervo och Tusby höjdes de med 3 procent för hushåll som består av fler än två personer. År 2020 genomfördes dessutom en sammanslagning av kommunerna Valtimo och Nurmes. Valtimos egen boendenorm slopades och man övergick till att tillämpa normen i Nurmes i fråga om klienterna inom utkomststödet i Valtimo.

För 2021 höjdes boendenormerna i fyra kommuner, där de genomsnittliga anmälda hyrorna översteg Folkpensionsanstaltens boendenorm. I Uleåborg och Tusby höjdes boendenormerna med 3 procent för alla hushållstyper, och i Borgå höjdes de med 3 procent för hushåll med fler än två personer. I Träskända var höjningsbehovet större. Där höjdes boendenormen för enpersonshushåll med 3 procent, medan boendenormen för hushåll med fler än två personer höjdes med 5 procent.

Folkpensionsanstalten har utvecklat boendenormerna i samarbete med kommunerna och sedan 2021 fört diskussioner med dem om boendenormernas nivå. I fråga om några kommuner har boendenormerna ändrats årligen.

Folkpensionsanstalten såg över boendenormerna våren 2023, och då konstaterades det inte finnas något tryck på att höja dem. Situationen bedöms på nytt i början av hösten 2023, och då fattas beslut om eventuella höjningar. De eventuella höjningarna berör enskilda kommuner och påverkar således inte de totala kostnaderna nämnvärt.

Folkpensionsanstalten har enligt sina anvisningar beaktat boendeutgifterna till fullt belopp om boendeutgifterna enligt anvisningarna överstigs endast obetydligt. Som obetydlig överskridning har Folkpensionsanstalten betraktat en överskridning på högst 5 procent. På grund av energikrisen har man sedan november 2022 betraktat en överskridning på 8 procent som en obetydlig överskridning.

2.9 Bedömning av nuläget

I 7 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs det att om boendeutgifterna överskrider ett belopp som kan anses behövt ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Det finns inga bestämmelser om det belopp som kan anses vara behövt i fråga om boendeutgifter vare sig på lag- eller förordningsnivå. Som det har konstaterats i förarbetena till lagen har Folkpensionsanstalten kunnat utnyttja referensuppgifter som begärts av kommunerna i sin bedömning av vilka nivåer på boendeutgifter som kan anses vara godtagbara inom det grundläggande utkomststödet i respektive kommun och område. Folkpensionsanstalten har tagit fram de ovan nämnda kommunspecifika boendenormerna för detta ändamål och utnyttjat dem i sitt beslutsfattande. Referensuppgifterna om boendeutgifterna ska dock inte betraktas som absoluta uppgifter, utan lagen lämnar också utrymme för prövning från fall till fall. I den gällande lagen konstateras att sökanden för att skaffa sig en förmånligare bostad ska ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Under denna tidsfrist ska boendeutgifterna beaktas till fullt belopp. Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

I Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis har boendeutgifter godkänts till ett lägre belopp än det faktiska beloppet, det vill säga enligt normen, men i många situationer har sökandens familj dock haft särskilda skäl som medfört högre boendeutgifter, och då har dessa godkänts. I flera situationer har sökanden inte lyckats hitta en förmånligare bostad på sin ort, varför boendeutgifterna har godkänts till sitt faktiska belopp. Vid Folkpensionsanstalten är godkännandet av boendeutgifter förknippat med mycket administrativt arbete. Vidare har det inte nödvändigtvis varit effektivt att hänvisa sökande till kommunen för att deras bostadsärendet ska utredas.

I Helsingforsregionen och i andra stora tillväxtcentrum är efterfrågan på hyresbostäder stor, vilket påverkar priserna för boende. När efterfrågan är som allra störst är alla lediga bostäder på den privata hyresbostadsmarknaden inte nödvändigtvis tillgängliga för dem som får utkomststöd, utan de går ofta till andra hyrestagare. Om en sökande som får utkomststöd vill söka en bostad någon annanstans än i sin hemkommun är han eller hon i praktiken tvungen att kontakta varje kommun separat, eftersom hyreshusbolagen och eventuella boenderådgivare i regel verkar inom den egna kommunen. Dessutom måste den sökande i så fall separat ansöka om en bostad från de privata hyreshusbolag som har ARA-bostäder och från det fritt finansierade bostadsbeståndet.

Enligt ARA:s guide för val av hyresgäster är bostadsbehovet, förmögenheten och inkomsterna jämbördiga kriterier vid fastställande av en företrädesordning för sökandena. Undantag från företrädesordningen får inte basera sig på skäl som anknyter till personen, språk, medborgarskap eller kultur. I vissa fall kan kommunens invånare emellertid ges företräde som sökande. Kommuntillhörighet kan vara en avgörande faktor när hyresgäster väljs till ARA-bostäder om vilka

en eller flera kommuner har den faktiska bestämmanderätten i fall där man med inga andra kriterier för val av hyresgäst kan skilja de sökande åt. Enligt förteckningen över brådskande bostadsbehov i ARA:s guide kan grunden ”ska flytta till en ort där personen har fått anställning eller studieplats” leda till prioriteringsklass 1. Däremot kan grunden ”de nuvarande boendekostnaderna är klart för höga i förhållande till familjemedlemmarnas inkomster och förmögenhet” leda till prioriteringsklass 3. I guiden för val av hyresgäster i huvudstadsregionen finns ett tillägg, enligt vilket den sökande kan anses höra till prioriteringsklass 2 om skillnaden är orimlig.

ARA:s guide för val av hyresgäster s. 18-21, länk: [Guide för val av hyresgäster \(ara.fi\)](#)

3 Målsättning

Syftet med denna proposition är att förtydliga godkännandet av boendeutgifter genom bestämmelser på lagnivå och förordningsnivå. Ett annat mål med propositionen är att uppnå inbesparingar genom att skärpa bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter. Samtidigt eftersträvas positiva effekter på sysselsättningsrelaterade incitament.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomststöd ändras så att godkännandet av boendeutgifter förtydligas genom bestämmelser på lagnivå och förordningsnivå.

I en situation där en sökandes boendeutgifter överskrider ett belopp som kan anses behövt ska sökanden kunna anvisas att skaffa en förmånligare bostad inom den tidsfrist som anges i lagen. Tidsfristen kan förlängas av grundad anledning. Efter tidsfristen godkänns boendeutgifter i enlighet med boendenormen. Enligt förslaget ska sökanden inte uppmanas att söka en förmånligare bostad och boendeutgifterna ska beaktas fullt ut om sökanden har en i lag angiven särskild grund för att bo kvar i sin nuvarande bostad.

I lagen ingår ett bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket närmare bestämmelser om det belopp av boendeutgifter som kan anses behövt utfärdas genom förordning. Med propositionen eftersträvas inbesparingar och positiva effekter på sysselsättningsrelaterade incitament, genom att bestämmelserna om beaktande av boendeutgifter skärps och förtydligas. Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

Hittills har de högsta boendeutgifterna som Folkpensionsanstalten godkänner per kommun varit riktgivande, och de har fastställts på tillämpningsanvisningsnivå. Genom denna proposition framhävs betydelsen av normenliga utgifter, som det föreskrivs om i en förordning av statsrådet. Utgifterna ska i regel godkännas till sitt faktiska belopp endast om de är skäligen, det vill säga normenliga.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Inledning

Konsekvenserna bedöms genom att de föreslagna ändringarna jämförs med gällande lag och med Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis.

Med stöd av den gällande lagen har boendeutgifterna beaktats till sitt fulla belopp om den som ansöker om utkomststöd inte har haft någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en sådan

bostad som i fråga om kostnaderna överensstämmer med boendenormen. Denna grund ska slopas i lagen. Efter en tidsfrist på tre månader ska boendeutgifterna enligt förslaget godkännas till ett belopp som är förenligt med boendenormen, såvida inte särskilda grunder gäller för sökanden i enlighet med 7 a § 3 mom. Folkpensionsanstalten har tillämpat motsvarande särskilda grunder i sin egen tillämpningspraxis, och majoriteten av dem tas nu in i lagen.

Enligt propositionen ska följande särskilda grunder införas: 1) barnets bästa, om det bor ett barn i samma hushåll som sökanden; 2) behov av extra utrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987); 3) behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut, samt behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen; 4) sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år; 5) att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet; eller 6) någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för den ekonomiska ställningen för hushåll som får utkomststöd

För närvarande bor 56 803 familjer så att boendeutgifterna för deras hyresbostad överstiger de boendeutgifter som kan anses vara behövliga, det vill säga Folkpensionsanstaltens boendenorm. Sammanlagt 40 116 familjers boendeutgifter beaktas för närvarande till fullt belopp. Uppgifterna grundar sig på Folkpensionsanstaltens statistik över mottagare av utkomststöd från mars 2023. Denna siffra hålls på relativt samma nivå varje månad. Samma statistik visar att boendeutgifterna i 13 888 familjer överstiger gränsen i obetydlig grad, vilket enligt Folkpensionsanstaltens tolkning innebär en överskridning på mindre än 5 procent av hyran. Som obetydlig överskridning har Folkpensionsanstalten betraktat en överskridning på högst 5 procent. På grund av energikrisen har man sedan november 2022 betraktat en överskridning på 8 procent som obetydlig. Som exempel kan nämnas att en obetydlig överskridning av en hyra på 700 euro blir 35 euro.

Tabell: Genomsnittliga boendeutgifter och överskridningen av behövliga boendeutgifter i hushåll som får grundläggande utkomststöd och som hade hyresutgifter i mars 2023.

Hushållstyp	Sammanlagt		Anmälda hyresutgifter som överstiger gränsen för behövliga boendeutgifter				
	Antal	Hyra i genomsnitt, €	Antal	Andel, %	Hyra i genomsnitt, €	Genomsnittlig överskridning, €	Medianöverskridning, €
Sammanlagt	103 604	640,25	56 803	54,8	722,52	95,46	68
Ensamförsörjarfamiljer	12 854	840,53	8 152	63,4	907,96	118,97	90
Ensamboende	79 154	572,32	42 953	54,3	651,77	88,78	62
Familjer med två vårdnadshavare	7 643	970,61	3 629	47,5	1 096,41	120,68	93
Par utan barn	3 953	710,55	2 069	52,3	804,98	97,3	67

I praktiken tillämpas normen dock på en mindre grupp än vad som anges ovan, eftersom en del av stödmottagarna har sådana särskilda behov som avses i 7 a §. Dessutom får en betydande del av stödmottagarna stöd under högst tre månader, varvid normen ännu inte tillämpas. Sammanlagt 28 697 hushåll har fått utkomststöd under en lång period, det vill säga under 9–12 månader av året. Av dessa var 21 203 sådana hushåll vars boendeutgifter godkändes till faktiskt belopp. Situationerna varierar dock i hög grad mellan de olika familjerna. I de flesta fallen kommer tillämpningen av normenliga boendeutgifter att gälla ensamboende.

Social- och hälsovårdsministeriet bereder en separat promemoria om de samverkande effekterna för hushållen av de regeringspropositioner som lämnas till riksdagen hösten 2023. Promemorian överlämnas i samband med propositionerna.

Den offentliga ekonomin

För närvarande bor 56 803 hushåll som får utkomststöd i en bostad där utgifterna överstiger Folkpensionsanstaltens boendenorm. Nedskärningen av utgifterna för utkomststöd är förknippad med en viss osäkerhet, eftersom det är fråga om en ändring i tillämpningen av lagen om utkomststöd som kommer att påverka sökandet av utkomststöd även i mer omfattande skala. År 2024 kommer inbesparingarna att bli begränsade, eftersom lagen ska träda i kraft den 1 april 2024. Folkpensionsanstalten uppskattar att inbesparingarna under 2024 kommer att uppgå till 9–12 miljoner euro. Åren 2025–2027 beräknas inbesparingarna bli 21,5–24,5 miljoner euro per år. Det att den normenliga tillämpningen tas in i lagen leder sannolikt till att sökandena tydligare än hittills väljer en bostad till skäligt pris.

Dessa inbesparingar uppstår om boendeutgifterna för alla andra än de klienter som har särskilda skäl till att bo kvar i sin nuvarande bostad beaktas till behövligt belopp efter en tre månaders tidsfrist eller en eventuell tilläggstid. Hälften av inbesparingarna uppstår inom den kommunala ekonomin. Även propositionens konsekvenser för sysselsättningen återspeglar sig i den kommunala ekonomin i form av ökade skatteintäkter.

Propositionen kan leda till att det grundläggande utkomststödet i vissa situationer visar sig eller upplevs vara otillräckligt för att kunna trygga sökandens oundgängliga försörjning. Enligt propositionen ska emellertid beaktandet av boendeutgifter inom det grundläggande utkomststödet innefatta skälighetsprövning (särskilda grunder och möjlighet att av grundad anledning förlänga tidsfristen för skaffande av en förmånligare bostad). Följaktligen torde denna proposition leda till att ökningen i antalet ansökningar om kompletterande eller förebyggande utkomststöd hålls på en måttlig nivå i välfärdsområdena. Antalet utlåtanden inom socialvården och behovet av socialarbete kan också öka något. Propositionen kan i viss mån leda till ett behov av mer socialvårdspersonal i välfärdsområdena, eftersom behandlingen av utkomststödsärenden i välfärdsområdena endast delvis grundar sig på skriftlig förmånshandläggning och huvudsakligen bygger på fysiska möten med klienter. Ett klientmöte eller ett beslut inom socialvården tar ungefär en timme arbetstid i anspråk. En persons ärende kan kräva ett flertal möten eller beslut under flera månader. Det är svårt att i detta skede uppskatta hur stort behov av tilläggsfinansiering detta kommer att orsaka välfärdsområdena.

4.2.3 Konsekvenser för människor och samhälle

Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt för olika grupper av människor

Propositionen får konsekvenser för tillgodoseendet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som tryggas i konventionerna om mänskliga rättigheter. Vidare är propositionen relevant med avseende på tillgodoseendet av de sociala rättigheterna enligt 19 § i grundlagen. Propositionen har främst samband med tryggheten av vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Den har också kopplingar till rätten att välja bostadsort enligt 9 § 1 mom. i grundlagen. Vidare har propositionen konsekvenser för barnens rättigheter och för det allmännas skyldighet enligt 19 § 3 mom. i grundlagen att stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Propositionen har också kopplingar till främjandet av vars och ens rätt till bostad enligt 19 § 4 mom. i grundlagen och till tillgodoseendet av jämlikhet enligt 6 §.

Genom propositionen skärps villkoren för godkännandet av utkomststödmottagarnas boendeutgifter något i förhållande till den gällande lagen och till Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv. Utkomststödet är också en stödform som konkretiserar den rätt som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen. Alla som får utkomststöd kan på grund av sina låga inkomster anses vara i en ekonomiskt utsatt ställning. De som har rätt till stödet har ingen nämnvärd flexmån i sin ekonomi, eftersom rätten till utkomststöd bland annat förutsätter att personens andra inkomstkällor ska användas först.

Tillämpningen av de särskilda grunder som nämns i propositionen och rätten till förlängd tidsfrist bibehålls så gott som oförändrad i förhållande till tillämpningen av den gällande lagen. Bland annat barnfamiljernas situation bevaras i praktiken på nuvarande nivå.

Det normenliga godkännandet av boendeutgifter leder till att personerna måste hitta en förmånligare bostad eller fortsätta att bo i en dyrare bostad och ge avkall på sin övriga konsumtion. Om boendeutgifterna överstiger normen i obetydlig grad försvagas familjens ekonomi på ett sätt där familjen kan lyckas anpassa sina övriga utgifter. Om boendeutgifterna däremot överstiger normen med stor marginal kan utkomststödmottagarna inte antas klara av att täcka sina övriga utgifter. Detta beror på att den inkomstnivå som utkomststödet tryggar redan är mycket knapp, trots att målet är att den ska vara något högre än den nivå som avses i 19 § 1 mom. i

grundlagen. I dessa fall måste personen hitta en förmånligare bostad, vid behov på en annan ort. I avsnitt 12 behandlas propositionens förhållande till rätten att välja bostadsort enligt 9 § 1 mom. i grundlagen.

Regeringspropositionen leder till att prövningen i anslutning till godkännandet av boendeutgifter tas upp tydligare på lagnivå. Den positiva sidan av detta är att lagstiftningen om boendeutgifter blir tydligare och enklare. I bästa fall leder detta till att de som söker utkomststöd lättare förstår vilka konsekvenser deras val av boende får och vad de kan göra för att undvika en normenlig tillämpning. Detta förutsätter visserligen att sökandena har tillgång till rådgivning. Till denna del har propositionen samband med 19 § 4 mom. i grundlagen, där det föreskrivs att det allmänna ska främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. Det hör till Folkpensionsanstalten att ge råd om de olika stödformerna i anslutning till boendeutgifter. Rådgivningen om olika boendelösningar fördelar sig mellan olika aktörer, men främst mellan kommunerna och dem som erbjuder boenderådgivning. Personer som har utmaningar med livshanteringen, även de som är överskuldssatta och har förlorat sina kreditupplysningar, behöver högst sannolikt även andra stödåtgärder.

Finland binds av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FördrS 59/1991 och 60/1991, på finska). Enligt artikel 3.1 i konventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala värdfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.

I fråga om barnfamiljer gäller så gott som samma tillämpningspraxis som tidigare. Enligt 3 mom. 1 punkten i lagförslaget beaktas barnets bästa, om ett barn bor i samma hushåll som sökanden. I specialmotiveringen anges hur bestämmelsen ska tillämpas. Då kan boendeutgifterna ersättas för den nuvarande bostaden. Ändringen kan få omfattande konsekvenser för barnens liv. Barn eller unga som måste vänja sig vid en ny livsmiljö och skola, hitta nya vänner och eventuellt nya hobbyer kan få en känsla av otrygghet och anpassningsproblem. Också när det gäller barn inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen är det fråga om en stor förändring i barnets liv. Barnet kan till exempel ha svårigheter att på den nya orten få det stöd som han eller hon behöver för sin skolgång.

Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I den föreslagna 3 mom. 4 punkten anges som särskild grund sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år. Fastställande av åldersgränser ska ha godtagbara skäl med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. I specialmotiveringen har åldersgränsen motiverats med att forskning visar att funktionsförmågan hos äldre personer ofta försvagas kraftigt uttryckligen efter 80 års ålder. Även om den äldre inte har nedsatt kondition kan det tära på livskvaliteten och välbefinnandet att flytta bort från en bostad som varit den äldres hem kanske i flera decennier och från bekanta grannar och en bekant närmiljö. Detta kan inte anses vara en rimlig konsekvens av strävan efter att uppnå målen med lagen. Bemötandet av dem som nämns i 4 punkten är behövligt också för att trygga tillgodoseendet av deras rättigheter.

Konsekvenser för flyttandet och utvecklingen av boendeförhållandena

Enligt den studie som utförts av Eerola m.fl. (2019, s. 50) torde allt fler välja att flytta till en förmånligare bostad om boendenormerna börjar tillämpas på utkomststödet. Studien visar att

varje månad flyttar knappt två procent av de utkomststöds­mottagare vars boendeutgifter under­stiger boendenormen. Däremot flyttar varje månad cirka 2,5 procent av de stödmottagare vars hyra överstiger normen med 100–200 euro. Detta tyder på att hyresnormen för utkomst­stöd påverkar utkomststöds­mottagarnas flyttbeteende. I det aktuella ändrings­förslaget skärps till­lämpningen av boendenormen, vilket sannolikt ökar tendensen för familjer som överstiger nor­men att flytta. Om klienten har en kreditstörnings­anteckning eller anteckningar om betalnings­störningar som gäller boende minskar hans eller hennes möjligheter att få en hyresbostad till skäligen pris avsevärt i förhållande till en sökande som inte har kreditstörnings­anteckningar.

(Eerola Essi, Lyytikäinen Teemu, Saarimaa Tuukka och Öberg Janna (2019). Toimeentulotuki ja asumiskustannukset. I verket Jauhiainen Signe och Korpela Tuija (red.). Mottagare av ut­komst­stöd – livssituation, boende och sysselsättning, s. 31–54 (på finska). Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forsknings­verksamhet 2019:28.) Länk: [Mottagare av utkomst­stöd – livssituation, boende och sysselsättning - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtio.uus.fi/valtionneuvosto/valtionneuvosto/2019/28)

När det gäller utvecklingen av boendeförhållandena kan den regionala koncentrationen av låg­inkomsttagare öka om en större del av de utkomststöds­mottagare vars boendeutgifter översti­ger det belopp som anses vara behövt flyttar till billigare bostäder. En avgörande faktor är emellertid om de överlag ger avkall på sin boendekvalitet, det vill säga exempelvis bostadens storlek eller bostadsorten. Förändringen kan ta sig uttryck som ett försvårat ekonomiskt läge (om man inte flyttar), en lägre boendekvalitet eller en stärkt regional koncentration av låg­inkomsttagare.

Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Det föreslås att förfaranden som Folkpensionsanstalten till stor del redan tillämpar ska tas in i lagen. Lagändringen underlättar i viss mån genomförandet för Folkpensionsanstaltens del jäm­fört med tidigare i och med att Folkpensionsanstalten inte behöver göra en allmän bedömning av bostadsmarknadsläget på klientens bostadsort, utan den som ansöker om utkomst­stöd ska lämna en redogörelse över sin egen situation när det gäller att hitta en bostad. Folkpensions­anstalten uppskattar dock att behovet av kundservice samtidigt kan öka. Det är också möjligt att ändringssökandet i anslutning till grundläggande utkomst­stöd ökar, eftersom något fler klienter än tidigare kommer att hänvisas till att skaffa en förmånligare bostad och det normenliga beak­trandet av boendeutgifterna kommer att öka. Dessutom kommer de som ansöker om utkomst­stöd sannolikt att lämna in fler redogörelser för särskilda grunder till Folkpensionsanstalten. Hyres­garantierna och bedömningen av dessa kan också orsaka mer arbete hos såväl Folkpensions­anstalten som välfärdsområdena, till den del dessa beviljar utkomst­stöd, i och med att allt fler väljer att flytta.

Folkpensionsanstaltens prövning i bedömningen av boendeutgifternas skälighet inom utkomst­stödet minskar inte mycket till följd av propositionen. Antalet ansökningar om kompletterande och förebyggande utkomst­stöd kan öka, men i måttlig takt. Behovet av utlåtanden från social­vården och socialarbete kan öka något i välfärdsområdena. Propositionen kan i viss mån leda till ett behov av mer socialvårdspersonal i välfärdsområdena.

Det normenliga beaktandet av godtagbara boendeutgifter kommer att öka klienternas behov av vägledning och rådgivning i boendefrågor såväl inom kommunernas boenderådgivning som i välfärdsområdenas socialarbete. Behovet av kundservice kan öka hos de aktörer som ansvarar för kommunernas bostäder och hos ARA-hyresbostadsbolagen.

Om den andel av hyran som klienterna ska betala själva ökar kommer detta att återspegla sig i hyresbetalningsförmågan och sannolikt medföra större ekonomiska problem och skuldsättning för vissa klienter. På längre sikt kan detta också leda till att antalet vräkningar på grund av obetalda hyror ökar. I många fall kopplas socialarbetet in i situationen först när vräkningsärendet redan behandlas i tingsrätten. Om boendesituationen blir krisartad krävs det tilläggsresurser av många olika aktörer för att situationen ska kunna redas ut. Det finns också en risk för att antalet klienter som blir vräkta ökar. För dessa kan det också bli nödvändigt att ordna tillfällig inkvartering. När det ekonomiska läget stramas åt kommer också något fler klienter att söka sig till mathjälp, församlingarnas diakoniarbete och den frivilliga hjälp som erbjuds av olika organisationer.

Konsekvenser för sysselsättningen

Konsekvensbedömningen med avseende på sysselsättningen gäller endast konsekvenserna av denna regeringsproposition. Enligt de bedömningar som fåtts från Folkpensionsanstalten torde ändringen leda till att utgifterna för utkomststödet minskar med cirka 21,5–24,5 miljoner euro per år under 2025–2027. Ändringen påverkar också incitamenten på individuell nivå. Ändringen av incitamenten kan bedömas utifrån ändringarna i sysselsättningsskattegraden. Propositionens konsekvenser har bedömts med hjälp av en grov kalkyl som bygger på en SISU-mikrosimuleringsmodell. Incitamenten har bedömts grovt genom att självriskerna i fråga om boendeutgifterna har tillämpats så att den i princip leder till en inbesparing i ekonomiskt sett samma skala. På grundval av den bedömning som gjorts med hjälp av SISU-mikrosimuleringsmodellen uppskattas propositionen stärka sysselsättningsgraden med drygt 1 000 sysselsatta.

På ändringarna i sysselsättningsskattegraden tillämpas den flexmån på 0,17 som används inom finländsk forskning. Därmed kan det antas att sysselsättningsgraden stärks med cirka 1 200 sysselsatta.

Länk till studien (Jäntti, Pirttilä, & Selin 2015): [Mottagare av utkomststöd – livssituation, boende och sysselsättning - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtio.fi/valtioaineisto/2015/06/mottogajat-tyo-olosuhteista-tyo-olosuhteista-tyo-olosuhteista)

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Boendeutgifterna inkluderas delvis i utkomststödet grunddel

I regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering nämns också att grunddelen av utkomststödet ska inkludera en självriskandel på fem procent av det belopp som klienten behöver för boendeutgifter. Från beloppet av den grunddel som antecknas i beräkningen av klientens utkomststöd avdras en så kallad självrisk som fastställts enligt sökandens boendeutgifter. Denna självrisk på fem procent av boendeutgifterna har beräknats medföra inbesparingar på cirka 40 miljoner euro i de statliga finanserna.

Det föreslås dock inte att självriskerna ska tas in i lagen, utan den modell som nu valts tar bättre i beaktande stödmottagarnas varierande situationer. I självriskmodellen gäller nedskärningen samtliga klienter, det vill säga även dem som redan bor i skäligt prissatta bostäder. Dessutom gäller nedskärningen i vissa fall även sådana personer och familjer som kan ha särskilda skäl till att bo i en bostad där boendeutgifterna överstiger den så kallade boendenormen. Den föreslagna självriskerna får olika konsekvenser för personer som bor på olika orter i Finland. De som bor i stora städer och deras omgivande kommuner blir tvungna att gallra bort en större del av sina övriga utgifter än de som bor på mindre orter. Om det föreskrivs om självriskerna parallellt med de skyldigheter som föreslås i denna proposition kan de totala konsekvenserna bli för stora

för de enskilda klienter som ansöker om utkomststöd. Om självriskandelar ska återbetalas kräver detta ändringar i Folkpensionsanstaltens informationssystem, vilket medför kostnader.

När lagen om utkomststöd utfärdades på 1990-talet inkluderades en bestämmelse om en kalkylmässig självriskandel på sju procent av boendeutgifterna. Målet var att upprätthålla klienternas intresse för boendekostnaderna och att sporra dem till att flytta till skäligt prissatta bostäder (RP 217/1997 rd). En utredning om lagens konsekvenser visade att drygt hälften av socialarbetarna i de berörda kommunerna ansåg att införandet av självrisken hade bidragit till att flera valt att flytta till en billigare bostad. Samtidigt ansåg majoriteten av socialarbetarna (67 %) att antalet obetalda hyror hade ökat efter att självrisken infördes. Totalt 43 procent av socialarbetarna ansåg att självrisken åtminstone i viss grad hade lett till ett ökat antal vräkningar. (Keskitalo, Heikkilä och Laaksonen: Toimeentulotuen muutokset. Vuoden 1998 perusturvamuutoksen arviointitutkimuksen loppuraportti. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2000:16.) Bestämmelsen om självrisk i fråga om boendeutgifter ströks ur lagen om utkomststöd genom den ändring som trädde i kraft 2006 (lag 64/2006, RP 155/2005 rd).

5.2 Indexhöjningarna av utkomststödet grunddel begränsas

Enligt 9 a § i lagen om utkomststöd justeras beloppen av utkomststödet grunddel enligt bestämmelserna i lagen om folkpensionsindex (456/2001). De belopp av utkomststödet grunddel som föreskrivs i lagen motsvarar det poängtal för folkpensionsindexet enligt vilket beloppet av de folkpensioner som betalades ut i januari 2011 har beräknats.

Ett alternativ som förts fram under beredningen är att de eftersträvade inbesparingarna i statsfinanserna kan uppnås i beviljandet av utkomststöd även på så sätt att man avviker från den lagstadgade justeringen av utkomststödsbeloppet enligt folkpensionsindexet. Om indexhöjningen begränsas med 1 procent minskar kostnaderna för utkomststöd på 2027 års nivå med uppskattningsvis 30 miljoner euro, och med en begränsning på 2 procent minskar de med 60 miljoner euro. Om indexjusteringarna begränsas med en procentenhet och begränsningen gäller i fyra år minskar nivån på grundläggande utkomststöd reellt sett med cirka fyra procent, och med en begränsning på två procentenheter minskar den med cirka åtta procent.

En sänkt nivå på grundläggande utkomststöd leder till en lägre sysselsättningskattegrad samtidigt som sysselsättningsgraden ökar med uppskattningsvis 1 000–2 000 sysselsatta, vilket stärker de offentliga finanserna med 26–52 miljoner euro. Med beaktande av sysselsättningseffekterna beräknas begränsningen av indexjusteringarna av det grundläggande utkomststödet stärka de offentliga finanserna med 55–110 miljoner euro på 2027 års nivå. Denna uppskattning beaktar inte en eventuell ökning i användningen av kompletterande utkomststöd.

Folkpensionsindex har tidigare frysats till sin tidigare nivå åren 2017 och 2018 (RP 123/2017 rd och RP 160/2018 rd). Då gällde indexfrysningen inte utkomststödet, utan endast andra förmåner. Lagstiftningstekniskt gjordes detta så att beloppet av utkomststödet grunddel höjdes för att köpkraften inte skulle minska. Enligt regeringsprogrammet för Petteri Orpos regering ska folkpensionsindexhöjningarna frysas, dock med undantag av utkomststödet och vissa andra förmåner, i vilka indexhöjningarna görs i normal ordning.

6 Remissvar

Lagförslaget var ute på remiss mellan den 29 augusti och den 18 september 2023. Alla remissvar kan läsas i webbtjänsten utlåtande.fi, ([Utlåtande - Utlåtandetjänsten](#)) samt i statsrådets informationstjänst för projekthantering (länk till Projektfönstret på statsrådets webbplats) på adressen:

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd - Social- och hälsovårdsministeriet (stm.fi).

Det kom in 73 yttranden om propositionen. Yttranden om propositionen har lämnats av finansministeriet, justitieministeriet, miljöministeriet, justitiekanslern, riksdagens biträdande justitieombudsman, diskrimineringsombudsmannen, barnombudsmannen, ombudsmannen för äldreomsorgen, Folkpensionsanstalten samt följande välfärdsområden: Kajanalands välfärdsområde, Österbottens välfärdsområde, Egentliga Tavastlands välfärdsområde, Norra Savolax välfärdsområde, Satakunta välfärdsområde, Kymmenedalens välfärdsområde, Mellersta Finlands välfärdsområde, Södra Österbottens välfärdsområde, Norra Österbottens välfärdsområde, Egentliga Finlands välfärdsområde, Lapplands välfärdsområde, Mellersta Nylands välfärdsområde, Birkalands välfärdsområde, Helsingfors social-, hälsovårds- och räddningssektor samt Västra Nylands välfärdsområde. Även följande aktörer lämnade ett yttrande: Pikassos Oy, Kompetenscentrumet inom det sociala området i huvudstadsregionen Socca, Hyvil Oy, Tammerfors stad, Villmanstrand stad, Finlands Kommunförbund rf, Institutet för hälsa och välfärd, Statens ekonomiska forskningscentral, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA), Y-Säätiö sr, Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry, Vailla vakinaista asuntoa ry, Vuokralaiset VKL ry, KAS bostäder Ab, Suomen Vuokranantajat ry, Rikoksettoman elämän tukisäätiö sr, Suomen velalliset ry, Hyvinvointiala Hali ry, Förbundet för Ensamstående Föräldrar rf, Närståendevårdarnas förbund rf, Finlands Svenska Författareförening RF, Ungdomssektorns Takorganisation i Finland Allians rf, Förbundet för mänskliga rättigheter, Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-Fin, Mannerheims Barnskyddsförbund rf, Invalidförbundet rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Rädda Barnen rf, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf, Amnesty International Finländska sektionen rf, Centralförbundet för Barnskydd, Nätverket för stjärnfamiljer, Kirkkohallitus Ta-kuusäätiö sr, SOSTE Finlands social och hälsa rf och Synskadades förbund rf.

Remissinstanserna fäste framför allt vikt vid individuell prövning, barnets bästa, arbetsbördan inom välfärdsområdets socialvård samt läget på bostadsmarknaden i synnerhet i de största städerna. Med anledning av remissvaren har propositionen ändrats så att förteckningen i underpunkterna till 3 mom. inte är uttömmande, utan 6 punkten lyder ”någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning”. Dessutom kan tidsfristen för sökanden att skaffa en förmånligare bostad enligt 4 mom. förlängas av grundad anledning. I 3 mom. 1 punkten har uttrycket särskilda behov hos ett barn ersatts med uttrycket barnets bästa. Med anledning av ändringarna har också motiveringen till propositionen preciserats. Syftet med ändringarna är att denna proposition inte ska leda till en ökad arbetsbörda inom välfärdsområdets socialvård. Vidare har motiveringen till lagstiftningsordningen preciserats, liksom även motiveringen till konsekvensbedömningarna. Lagen föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

7 Specialmotivering

7 a §. Boendeutgifter. 7 a § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd ändras så att hänvisningen till 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) stryks. Punkten preciseras så att det nämns att termen boendeutgifter kan avse hyra för hyresbostad. Vidare kan termen avse även följande utgifter: skötselvederlag för ägarbostad, extra vederlag, vederlag för tomtarrende och den andel av kapital- eller finansieringsvederlaget som används för att täcka ränteutgifterna för bolagslån. Med boendeutgifter avses också månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt. Vidare innefattar utgifterna i fråga om alla boendeformer även bastuavgifter. Boendeutgifternas omfattning motsvarar nuvarande tillämpningspraxis, men utgifterna räknas upp i större detalj än tidigare i paragrafen. Punkterna 2–5 kvarstår oförändrade. Dessutom preciseras 7 punkten genom ett tillägg där det nämns att nödvändiga utgifter som hänför

sig till inflyttning i en bostad kan godtas endast om inflyttningen gäller en bostad i fråga om vilken utgifterna överensstämmer med 2 och 3 mom.

Det föreslås att det i paragrafens 2 mom. ska föreskrivas att bestämmelser om det behövlige beloppet av sökandens boendeutgifter enligt 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. I 1 mom. 1–3 punkten i lagen om utkomststöd avses en sådan bostadshyra som anges i 1 punkten, vilken enligt förslaget ska ändras, samt skötselvederlag för ägarbostad och månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt. Vidare avses nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform (2 punkten) och uppvärmningskostnader (3 punkten). I den planerade förordningen ska det behövlige beloppet av boendeutgifter fastställas enligt sökandens bostadsort och familjestorlek. Utkastet till förordning finns som bilaga till denna proposition. Det behövlige beloppet av boendeutgifter baserar sig på utvecklingen av de genomsnittliga boendeutgifter som mottagarna av Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd uppgett för Folkpensionsanstalten. Dessutom har Folkpensionsanstalten vid behov fört en diskussion med kommunerna om boendeläget i kommunerna. Detta förfarande ska i fortsättningen etableras på statsrådsnivå utifrån förordningen. Det behövlige beloppet av boendeutgifter justeras årligen. Folkpensionsanstalten gör årligen före utgången av oktober en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av de belopp som anges i förordningen.

Paragrafens 3 mom. är nytt till sitt innehåll. Om sökanden har en särskild grund för att bo i den bostad för vars boendeutgifter han eller hon söker utkomststöd, kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp under den tid som grunden i fråga är aktuell. Då ska sökanden inte anvisa att skaffa en förmånligare bostad. Det är fråga om särskilda grunder som gäller personen i fråga och hans eller hennes livssituation och som kan vara långvariga. Folkpensionsanstalten tillämpar redan nu motsvarande grunder i beviljandet av utkomststöd för boendeutgifter. Enligt bestämmelsen behöver inte sådana boendeutgifter godkännas som saknar en koppling till en särskild grund. Om en person till exempel på grund av en funktionsnedsättning behöver ett extra rum behöver inte boendeutgifter som överstiger detta behov godkännas.

En grund som enligt 3 mom. 1 punkten i lagförslaget ska beaktas är barnets bästa, om det bor ett barn i samma hushåll som sökanden, vilket talar för att familjen ska bo kvar i sin nuvarande bostad. Omkring en fjärdedel av alla dem som bor i ett hushåll som får utkomststöd är under 18 år. Det är viktigt att de åtgärder som vidtas för att korrigera underskottet i statsfinanserna inte äventyrar barnets bästa. Med stöd av denna punkt kan man beakta olika faktorer som påverkar barnets bästa och som talar för att familjen ska bo kvar i den nuvarande bostaden. Det är motiverat att bo kvar i den nuvarande bostaden för att barnet inte ska behöva byta skola eller plats för småbarnpedagogik, i synnerhet om barnet dessutom har ett behov av särskilt stöd som erbjuds i den nuvarande skolan eller småbarnspedagogiken och det är förenligt med barnets bästa. Ett annat exempel är om det finns ett stödnätverk av personer som faktiskt deltar i barnets vård eller hobbyer och som främjar familjens välbefinnande och ork i vardagen.

Enligt 2 punkten kan en grund för att boendeutgifterna ska godkännas till sitt fulla belopp vara behov av extra utrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987). Till exempel en ensamboende person med funktionsnedsättning kan behöva hjälpmedel som kräver extra utrymme, vilket innebär att personens bostad kan vara större än vad som i allmänhet i bedömningen av en ensamboende persons boendeutgifter kan anses vara behövligt. Exempel på hjälpmedel som kräver extra utrymme är andningsapparater eller rullstolar. Behov av extra utrymme kan även föranledas av anlitan det av en personlig assistent. Om en person använder hjälpmedel eller har svårt att röra sig kan han eller hon behöva bo i en bostad som är tillgänglig.

Ofta har Folkpensionsanstalten redan i samband med beviljandet av andra förmåner skaffat uppgifter om exempelvis personens användning av hjälpmedel och vårdbehov, och därför behöver klienten i allmänhet inte lämna in dessa uppgifter separat.

Enligt 3 punkten är behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut en sådan grund som avses i momentet. Enligt samma punkt ska också behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (417/2007) beaktas. Faktorer som ska beaktas i tillämpningen är bland annat antalet barn, barnens ålder och träffarnas frekvens. I prövningen godkänns enligt Folkpensionsanstaltens gällande tolkningspraxis i regel ett extra rum, eftersom det inte kan anses vara motiverat att det ska finnas ett separat rum för varje barn vars umgängesrätt ska tillgodoses. Även de situationer där barnets boende har ordnats som växelvist boende ska beaktas.

En grund för att kostnaderna ska godkännas till sitt fulla belopp är enligt 4 punkten sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år, som gör det svårt att byta bostad. Det kan vara orimligt att kräva att en person vars förmåga att klara av vardagliga sysslor är nedsatt på grund av en funktionsnedsättning, dåligt hälsotillstånd, hög ålder eller någon annan orsak ska söka en annan bostad som ger honom eller henne motsvarande förutsättningar att klara av vardagen som den nuvarande bostaden. Ett hinder för bostadsbyte kan till exempel vara att det inte finns någon bostad att få i ett hus med hiss. Klienten ska lägga fram en utredning över sitt svaga hälsotillstånd eller sin nedsatta funktionsförmåga. Den föreslagna särbehandlingen av personer över 80 år bygger på forskningsrön som visar att funktionsförmågan hos äldre personer ofta försvagas kraftigt uttryckligen efter 80 års ålder. Även om den äldre inte har nedsatt kondition kan det tära på livskvaliteten och välbefinnandet att flytta bort från en bostad som varit den äldres hem kanske i flera decennier och från bekanta grannar och en bekant närmiljö. Detta kan inte anses vara en rimlig konsekvens av strävan efter att uppnå målen med lagen. Undantagsgrunden tillämpas också på en sökande vars familjemedlem uppfyller de förutsättningar som anges i bestämmelsen. I lagen om utkomststöd avses med familj i gemensamt hushåll boende föräldrar, en förälders minderåriga barn, äkta makar samt två personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden (3 §).

Enligt 5 punkten är en grund för att boendeutgifterna ska godkännas till ett större belopp än huvudregeln att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet. Med boendeservice avses de olika boendeformer som avses i socialvårdslagen (1301/2014). I 5 punkten avses boende på en enhet som producerar boendeservice eller någon annan boendeform som ordnas av välfärdsområdet. En stödbostad eller bostad i en enhet för serviceboende har ordnats för sökanden på grund av att han eller hon behöver relaterade tjänster till stöd för sin livssituation. Med andra ord har man redan efter prövning kommit fram till att sökanden inte klarar av att bo i en vanlig bostad. Sökanden har inte heller någon möjlighet att påverka de boendeutgifter som han eller hon orsakas av bostaden.

En särskild grund enligt 6 punkten är någon annan med de övriga punkterna i momentet jämförbar grundad anledning att bo kvar i den bostad för vars boendeutgifter sökanden ansöker om utkomststöd. Denna punkt tillämpas när det är fråga om en exceptionell livssituation som ofta endast kan utredas genom samarbete med socialvården i välfärdsområdet. Som exempel kan nämnas en situation där personen har varit bostadslös en längre tid och följaktligen har utmaningar med livshanteringen. Då kan boendeutgifterna för en bostad som överstiger normen beaktas till fullt belopp, om Folkpensionsanstalten från välfärdsområdets socialvård får en utredning om att en plats för stödboende ska ordnas för personen, men att han eller hon står i kö. Det

kan också finnas andra exceptionella livssituationer där det inte är skäligt att förutsätta att sökanden ska skaffa en ny bostad. I dessa situationer kan man i regel förutsätta att ett utlåtande om sökandens situation ska skaffas från socialvården, om ett sådant finns att få.

Det föreslagna 4 mom. gäller sökandens skyldighet att skaffa sig en förmånligare bostad. Det föreslås att om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövt i sökandens boendekommun enligt 2 mom., ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Personen kan söka en bostad även utanför sin nuvarande boendekommun. I så fall ska boendeutgifterna för bostaden på den eventuella nya bostadsorten vara förenliga med boendenormen för den nya boendekommunen.

Folkpensionsanstalten ska vid behov anvisa sökanden att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Denna bestämmelse finns också i den gällande lagen, men enligt den föreslagna bestämmelsen ska sökanden anvisas vid behov. Kommunerna erbjuder också boenderådgivning, och i praktiken kan sökanden anvisas till denna. Vidare kan man behöva kontakta klienten och socialvården inom välfärdsområdet, om klienten enligt Folkpensionsanstaltens bedömning inte klarar av att förstå varför han eller hon behöver skaffa sig en förmånligare bostad samt om ett godkännande av boendeutgifterna till behövt belopp i stället för till fullt belopp med tanke på klientens helhetssituation så gott som omedelbart skulle leda till obetalda hyror.

Det föreslås att den nya lagen ska innehålla mer specifika bestämmelser om tidsfristen. Sökanden ska ges en tidsfrist på tre månader för att skaffa sig en förmånligare bostad. Tidsfristen är ovillkorlig. Även i de anvisningar som Folkpensionsanstalten iakttar i nuläget gäller en principiell tidsfrist på tre månader. Under denna tid ska Folkpensionsanstalten beakta stödmottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Det är särskilt viktigt att reservera tid för införskaffandet av en ny bostad till exempel när det gäller nya sökande av utkomststöd, som inte nödvändigtvis tidigare på något sätt har satt sig in i grunderna för beviljande av utkomststöd och som vid valet av sin nuvarande bostad inte kunde förutsättas ha förstått att ta i beaktande att de kan bli i behov av utkomststöd. Behov av utkomststöd kan uppstå plötsligt. En överraskande vändning i livet, till exempel arbetslöshet, allvarlig sjukdom som drabbar sökanden själv eller en familjemedlem, skilsmässa eller makens död, kan medföra ett stödbehov som sökanden aldrig tidigare har haft. Ur sökandens synvinkel är det inte skäligt att hans eller hennes boendeutgifter omedelbart beaktas till behövt belopp, utan sökanden måste ges tid att anpassa sina boendeförhållanden efter den nya situationen.

Tidsfristen kan också förlängas av grundad anledning. Ibland kan tidsfristen på tre månader inte anses vara tillräcklig med tanke på sökandens omständigheter och situation. Jämfört med de särskilda grunder som anges i 3 mom. är det snarare yttre faktorer som kan motivera en förlängning av tidsfristen. Då är det i och för sig motiverat att skaffa en förmånligare bostad, men sökanden behöver få tilläggstid för detta. Till exempel efter en allvarlig kris som orsakar en plötslig förändring i livet, såsom en närståendes död och anpassningen till den nya situationen, kan sökanden behöva mer tid än tre månader på sig att omorganisera boendet. En lämplig anpassningstid i denna typ av förändringar i livet kan anses vara cirka sex månader. Dessutom kan det hända att sökanden trots aktiva försök inte har lyckats hitta en förmånligare bostad i sin boendekommun och att ingen sådan bostad har kunnat erbjudas sökanden inom tidsfristen på tre månader. Sökanden är skyldig att visa att han eller hon har använt alla metoder som funnits till förfogande för att skaffa en förmånligare bostad. Tidsfristen ska inte förlängas för en obestämmd tid, utan Folkpensionsanstalten kan bedöma hur lång tilläggstid som är skälig i sökandens fall. I dessa situationer kan man behöva kontakta klienten och välfärdsområdets socialvård.

När tidsfristen löpt ut ska det belopp som med stöd av 2 mom. fastställts som behövt i sökandens boendekommun godkännas som sökandens boendeutgifter. På motsvarande sätt som i den

sista meningen i 7 a § 2 mom. i den gällande lagen om utkomststöd föreskrivs det i det föreslagna nya 3 mom. att momentet inte gäller en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad. Med detta avses den anvisning som getts för sökandens nuvarande bostad. Om en person inte har ansökt om utkomststöd till exempel under de senaste tre månaderna men han eller hon tidigare i samband med ansökan om stöd har blivit uppmanad att skaffa en förmånligare bostad och valt att inte följa denna uppmaning, beaktas personens boendeutgifter inte till fullt belopp när beslutet utifrån den nya ansökan fattas.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I den förordning av statsrådet som ska utfärdas med stöd av bemyndigandet att utfärda förordning enligt det föreslagna 7 a § 2 mom. och i en bilaga till förordningen ska det föreskrivas om det högsta beloppet av boendeutgifter enligt 7 a § 1 mom. 1–3 punkten som kan anses vara behövligt. Boendeutgifterna fastställs för varje kommun enligt olika typer av familjer på basis av utvecklingen av de genomsnittliga boendeutgifter som mottagarna av Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd uppgett för Folkpensionsanstalten. Beloppen justeras årligen. Ett utkast till förordning finns som bilaga till denna proposition.

9 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 april 2024. När lagen träder i kraft informeras de som får utkomststöd och de som ansöker om stödet på ett tillräckligt sätt om de nya bestämmelserna och förfarandena när det gäller beaktandet av boendeutgifter. Därför måste det reserveras en tillräckligt lång period från det att lagen blir stadfäst till dess ikraftträdande.

Enligt övergångsbestämmelsen ska bestämmelserna i denna lag tillämpas på ansökningar om utkomststöd som gäller den 1 april 2024 eller en senare tidpunkt. Den tidsperiod för vilken stödet beviljas är således avgörande.

För ansökningar i fråga om vilka en anvisning om och tidsfrist för att skaffa en förmånligare bostad har getts med stöd av den tidigare lagstiftningen fastställs en ny tidsfrist på tre månader när stöd söks för tiden efter att denna lag trätt i kraft. Om boendeutgifterna har beräknats till behövligt belopp, det vill säga till ett normenligt belopp, med stöd av den gamla lagen fortsätter det normenliga förfarandet även efter att den nya lagen trätt i kraft. Om en sökande har fått ett beslut om utkomststöd för en längre tid och ansöker om en justering av utkomststödet på grund av förändrade omständigheter efter att denna lag trätt i kraft, ska denna lag tillämpas på det nya beslutet.

10 Verkställighet och uppföljning

Enligt 4 § i lagen om utkomststöd hör den allmänna ledningen, styrningen och utvecklingen av utkomststödsverksamheten till social- och hälsovårdsministeriet. Med stöd av 5 § i lagen om utkomststöd har en riksomfattande delegation för utkomststödsärenden tillsatts för mandatperioden 15.6.2023–31.5.2027. Delegationen har till uppgift att utveckla och följa upp hur utkomststödsärendena verkställs. Vidare ska välfärdsområdena med stöd av 27 e § i lagen om utkomststöd tillsätta regionala delegationer för utkomststödsärenden. Folkpensionsanstalten deltar i alla delegationer. Via delegationernas arbete kommer man också att följa hur lagstiftningen om boendet fungerar i respektive region. Enligt den förordning som ska utfärdas med stöd av lagen om utkomststöd ska Folkpensionsanstalten dessutom årligen för social- och hälsovårdsministe-

riet lägga fram ett förslag på godtagbara boendeutgifter. Social- och hälsovårdsministeriet kommer regelbundet att övervaka tillämpningen av bestämmelserna om boendeutgifter i lagen om utkomststöd.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Parallellt med denna proposition bereds också ändringsförslag som gäller olika förmåner och som indirekt kan påverka användningen av utkomststöd. Bland dessa kan åtminstone nämnas regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om allmänt bostadsbidrag och regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

11.2 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den. Propositionens ekonomiska konsekvenser gäller moment 33.10.57 i statsbudgeten (Grundläggande utkomststöd).

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Propositionen är relevant med avseende på tillgodoseendet av de sociala rättigheterna enligt 19 § i grundlagen. Propositionen har främst samband med tryggandet av vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen samt med bedömningen av huruvida det finns godtagbara grunder för att försvaga denna rätt. Den har också kopplingar till rätten att välja bostadsort enligt 9 § 1 mom. i grundlagen. Vidare har propositionen konsekvenser för barnens rättigheter och för det allmänna skyldighet enligt 19 § 3 mom. i grundlagen att stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Propositionen har också kopplingar till främjandet av vars och ens rätt till bostad enligt 19 § 4 mom. i grundlagen och till tillgodoseendet av jämlikhet enligt 6 §.

Propositionen är också relevant med tanke på den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 78–80/2002), FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen, FördrS 6/1976), FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991) och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 27/2016).

Utkomststödet har nära samband med rätten till oundgänglig försörjning och omsorg som tryggas i grundlagens 19 § 1 mom. Enligt förarbetena till 19 § i grundlagen har bestämmelserna om rätten till oundgänglig försörjning och omsorg en nära anknytning till 7 § i grundlagen, som tryggar rätten till liv. Med oundgänglig försörjning och omsorg avses i grundlagen en ”sådan inkomstnivå och sådana tjänster som tryggar förutsättningarna för ett människovärdigt liv”. Det handlar till exempel om att se till att den stödbehövande får den föda och har möjlighet till sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och livskraften ska bevaras (RP 309/1993 rd, s. 73/II). I förarbetena till 19 § 1 mom. i grundlagen konstateras det också att syftet med bestämmelsen är att trygga miniminivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, det vill säga ett s.k. existensminimum (RP 309/1993 rd s. 20/I).

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen tillkommer denna subjektiva rättighet alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv. Hjälpbehovet utreds genom individuell behovsprövning, och för att få det krävs det att personen inte kan skaffa tillräcklig

trygghet genom egen verksamhet eller får den i andra system för social trygghet eller av andra personer, såsom till exempel sin make eller sina föräldrar. Bestämmelsen avspeglar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter och i synnerhet artikel 13.1 i den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002). Enligt den konventionsbestämmelsen ska personer som saknar och som inte genom egna ansträngningar eller på annat sätt kan skaffa sig tillräckliga medel för sin försörjning och som inte heller kan få sådana medel från andra källor, såsom socialförsäkringssystem, få nödvändig hjälp samt, vid sjukdom, den vård deras tillstånd kräver.

Trots att vars och ens rätt enligt 19 § 1 mom. i grundlagen är en subjektiv rättighet, behövs det för att alla ska kunna tillförsäkras denna rättighet i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det ingår bestämmelser om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprövning samt procedurer (GrUU 25/1994 rd s. 10/II). Utkomststödet är en stödform som konkretiserar den rättigheten.

I samband med att lagen om utkomststöd stiftades granskade grundlagsutskottet sambandet mellan utkomststödet och 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd s. 2–5). Enligt utskottet kan utkomststödet betraktas som en garanti för den oundgängliga försörjning och omsorg som krävs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen i den mån stödet ges i pengar. Samtidigt har man med hjälp av utkomstskyddssystemet velat trygga en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver den rättighet som garanteras i 19 § 1 mom. i grundlagen. Utkomststödet grunddel är enligt utskottet avsedd att räcka till för större utgifter än vad som krävs av en oundgänglig utkomst för att trygga ett människovärdigt liv. Utkomststödet (dåvarande) nivå skulle med andra ord inte uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Grundlagsutskottet föreslog att ordet "oundgängliga" stryks i 1 § som beskriver utkomststödet syfte, och att följande mening fogas till paragrafen: "Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den utkomst som oundgängligen behövs för ett människovärdigt liv för en person och familj". Riksdagen godkände 1 § i lagförslaget med den ändringen (ShUB 33/1997 rd). Enligt grundlagsutskottet är varken skyddet enligt 19 § 1 mom. i grundlagen eller utkomststödet avsedda att täcka sådana risksituationer som nämns i 19 § 2 mom. (tryggandet av grundläggande försörjning), trots att det i praktiken varit nödvändigt att betala stödet kontinuerligt som ett komplement till den primära trygghet som avses i 2 mom.

Eftersom utkomststödet syftar till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard täcks genom stödet också sådana utgifter som inte ingår i en oundgänglig försörjning enligt grundlagen. Därav följer att 19 § 1 mom. i grundlagen inte som utgångspunkt hindrar en sänkning av utkomststödet nivå så länge som det i samband med sänkningen alltid bedöms på individnivå att ingens rätt till den oundgängliga försörjning som krävs för att människovärdigt liv äventyras. Vilket penningbelopp som ger det skydd som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen bestäms alltså i sista hand på individnivå, och det kan vara lägre än utkomststödet grunddel.

I propositionen är det i vissa fall fråga om dels bestämmelser som leder till att det utkomststöd som i nuläget beviljas stödmottagare minskar, dels en inskränkning av rätten till stöd som gäller alla som ansöker om stöd. Det är möjligt att under vissa förutsättningar genom vanlig lag föreskriva om inskränkningar av en grundläggande fri- och rättighet, men inskränkningarna ska vara noggrant avgränsade och tillräckligt exakt definierade. De får inte heller gälla den grundläggande fri- och rättighetens kärnområde. Grunderna för inskränkningarna ska dessutom vara nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte. Inskränkningarna får inte heller stå i strid med Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter. (GrUB 25/1994 vp.)

Lagstiftarens skyldighet att se till att bidragssystemet är sådant att det ger individen tillräckliga faktiska möjligheter att utöva sina rättigheter kan härledas ur den grundläggande karaktären hos

den subjektiva rättigheten i 19 § 1 mom. i grundlagen och ur det allmännas skyldighet att enligt 22 § i grundlagen se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses (GrUU 31/1997 rd, s. 3). Bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna är förpliktande för det allmänna. Om förmåner som tillgodoser de grundläggande fri- och rättigheterna ändras kan bedömningen av huruvida ändringen kan tillåtas på konstitutionella grunder till tillämpliga delar göras på liknande grunder som vid bedömning av huruvida egentliga inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna kan tillåtas.

Enligt artikel 11.1 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen, FördrS 6/1976) erkänner konventionsstaterna vars och ens rätt till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Enligt artikel 2.1 i konventionen förpliktar sig varje konventionsstat att till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att säkerställa att de i konventionen inskrivna rättigheterna gradvis förverkligas i sin helhet genom alla därtill ägnade medel, och då i synnerhet genom åtgärder på lagstiftningens område. Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som övervakar genomförandet av ESK-konventionen, har utarbetat riktlinjer för hur förpliktelserna enligt konventionen och ändringar som görs i dessa ska tolkas.

Grundlagsutskottet har i sin etablerade praxis ansett att det vid dimensioneringen av de sociala rättigheterna ligger helt i linje med den handlingsskyldighet som ålagts lagstiftaren att den sociala tryggheten planeras och utvecklas enligt samhällets ekonomiska resurser och att man kan ta hänsyn till den rådande situationen inom samhällsekonomin och de offentliga finanserna vid dimensioneringen av förmåner som direkt finansieras av det allmänna (se t.ex. GrUU 6/2015 rd). Enligt grundlagsutskottets etablerade praxis kan statsfinansiella sparmål under en lågkonjunktur vara en godtagbar grund för att i viss mån också göra ingrepp i nivån på de grundlagsfästa rättigheterna (se GrUB 25/1994 rd, s. 10/II, och t.ex. GrUU 25/2012 rd och GrUU 44/2014 rd). Inte heller då får bestämmelserna sammantaget äventyra tillgodoseendet av en grundläggande fri- och rättighet som tryggas i grundlagen (GrUU 10/2015 rd).

Inskränkningarna ska vara noggrant avgränsade och tillräckligt exakt definierade och det väsentliga innehållet i inskränkningarna ska framgå av lagen. Vidare ska inskränkningarna vara dikterade av något godtagbart och vägande samhälleligt skäl. Inskränkningarna ska också vara förenliga med kravet på proportionalitet. Målsättningarna med lagstiftningen ska stå i rätt proportion till de metoder som använts, och inskränkningarna ska vara nödvändiga för att uppnå ett acceptabelt syfte. Inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna är med andra ord tillåtna bara om målet inte kan nås genom mindre ingrepp i rättigheterna. I bedömningen av godtagbarheten ska man även beakta de internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter som är bindande för Finland, och om det finns motsvarande bestämmelser om mänskliga rättigheter i de konventioner om grundläggande och mänskliga rättigheter som är bindande för Finland är dessa relevanta. Det är till exempel endast möjligt att godkänna sådana begränsningsgrunder i Finlands lagstiftning som är godtagbara enligt Europakonventionen.

Enligt grundlagens 19 § 3 mom. ska det allmänna stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Vid beviljande av utkomststöd ska det också beaktas hur nivån på stödet påverkar barnens välbefinnande i familjen. Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 25/2012 konstaterat att de ovan angivna omständigheterna i anslutning till statsfinanserna också är tillämpliga vid bedömningen av förmåner som grundlagens 19 § 3 mom. förpliktar det allmänna att tillhandahålla som stöd. Sparmål i fråga om statsfinanserna har således under en ekonomisk lågkonjunktur kunnat betraktas som en godtagbar grund för att i viss mån ingripa i exempelvis nivån på barnbidrag, vilket den proposition som det ovannämnda utlåtandet gällde handlade om. Grundlagsutskottet

betonade dock att regleringen som helhet inte får äventyra skyldigheten att tillhandahålla stöd enligt grundlagen. I lagförslaget har det tagits i beaktande att det inte är korrekt att tillämpa ett normenligt godkännande av boendeutgifter om detta får oskäligen följder för de barn som bor i familjen.

Övervakningsorganen för de internationella människorättskonventionerna har utfärdat ställningstaganden som gäller Finland. FN:s ESK-kommitté utfärdar allmänna kommentarer om hur bestämmelserna i konventionen ska tolkas (general comments). Kommitténs senaste slutsatser om Finland godkändes den 5 mars 2021 (E/C.12/FIN/CO/7). Kommittén fäste i sina slutsatser vikt vid den sociala tryggheten (artikel 9) och ansåg att de nedskärningar av förmåner och frysningar av folkpensionsindex som gjordes under 2015–2019 ledde till att förmånerna blev otillräckliga. Kommittén krävde att Finland framöver ska säkerställa att de sociala förmånerna bevaras på en tillräcklig nivå och att följande kriterier uppfylls när nedskärningar övervägs bland annat i samband med sparåtgärder i de offentliga finanserna: a) nedskärningarna är temporära och gäller endast under kristid; b) nedskärningarna är nödvändiga och proportionella, och det vore mer skadligt med tanke på individernas ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om andra verksamhetsprinciper följs eller om inga åtgärder vidtas; c) nedskärningarna inte får oproportionerliga konsekvenser för grupper som är i en mer utsatt ställning än andra och för marginaliserade grupper; d) nedskärningarna kombineras med andra åtgärder, såsom sociala inkomstöverföringar, för att lindra ojämlikhet som uppstår under kriser; och e) vid nedskärningar bevaras förmånens kärndel, som möjliggör en tillräcklig levnadsstandard för förmånstagarna. Vidare uppmanade kommittén Finland att ta del av den allmänna kommentaren nr 19 (2007) om rätten till social trygghet samt kommittéordförandens brev om sparåtgärder i de offentliga finanserna (2012) (E/2013/22-E/C.12/2012/3, annex VI (B)).

Europeiska kommittén för sociala rättigheter publicerade sitt senaste avgörande som gäller Finland den 15 februari 2023. Avgörandet gällde miniminivån på flera olika socialskyddsförmåner och utkomststödet. Kommittén konstaterade att nivån på Finlands sociala trygghet är för låg. Kommittén gör en rättslig bedömning av statens situation utifrån de uppgifter som fås genom klagomålet och de utredningar som lämnats med anledning av det. Kommittén konstaterade att det finns betydande skillnader mellan olika hushålls tillgång till bostadsbidrag och andra tilläggsförmåner. Kommittén hänvisade till statistiken Eurostat, som visar att 50 procent av medianinkomsten i Finland motsvarade 1 061 euro i månaden per person 2021. Således motsvarade 40 procent av medianinkomsten 848,50 euro i månaden per person 2021. Finland ska påvisa att alla stödmottagare, oberoende av vilken typ av hushåll de hör till, de facto har tillräckliga förmånsnivåer enligt artikel 12.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. I fortsättningen behöver finska staten motivera ännu grundligare för Europeiska kommittén för sociala rättigheter på vilket sätt även andra grundutgifter förutom grunddelen, inklusive boendeutgifter, utgör en fast del av utkomststödet. Beaktandet av boendeutgifterna blir mer transparent och förutsägbart i och med denna proposition.

Det normenliga godkännandet av boendeutgifter enligt regeringspropositionen leder till att personerna måste hitta en förmånligare bostad eller fortsätta att bo i en dyrare bostad och ge avkall på sin övriga konsumtion. Om boendeutgifterna överstiger normen i obetydlig grad försvagas familjens ekonomi på ett sätt där familjen kan lyckas anpassa sina övriga utgifter. I dessa fall försvagas den rätt som tryggar individernas försörjning endast i obetydlig grad. Om boendeutgifterna däremot överstiger normen med stor marginal kan utkomststödmottagarna inte antas klara av att täcka sina övriga utgifter. Detta beror på att den inkomstnivå som utkomststödet tryggar redan är mycket knapp, trots att målet är att den ska vara något högre än den nivå som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen. I dessa fall måste personen hitta en förmånligare bostad, vid behov på en annan ort om en sådan bostad inte finns att få i personens egen kommun. I dessa fall ska det bedömas om det är godtagbart med tanke på tillgodoseendet av de grundläggande

fri- och rättigheterna att det finns en risk för att rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen inte tillgodoses om en person väljer att utöva sin rätt enligt 9 § 1 mom. i grundlagen att välja bostadsort (stanna kvar i sitt hem).

Den försörjningsnivå som tryggas via utkomststödet motsvarar dock inte helt den försörjningsnivå som rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen garanterar. Det måste alltså avgöras från fall till fall om sökandens oundgängliga försörjning äventyras. Enligt propositionen utför Folkpensionsanstalten ingen tilläggsprövning av denna typ vid bedömningen av boendeutgifterna. Enligt propositionen ska emellertid beaktandet av boendeutgifter inom det grundläggande utkomststödet innefatta skälighetsprövning när det är fråga om särskilda grunder enligt det föreslagna 3 mom. eller en möjlighet enligt 4 mom. att av grundad anledning förlänga tidsfristen för skaffande av en förmånligare bostad. I dessa fall kan boendeutgifterna godkännas till fullt belopp. Vidare har de som ansöker om utkomststöd möjlighet att ansöka om kompletterande utkomststöd eller förebyggande utkomststöd via välfärdsområdet. I sista hand är det således möjligt att genom denna lagstiftning trygga sökandena minst en oundgänglig utkomst. Det kompletterande utkomststödet är avsett för situationer som föranleds av en persons eller familjs särskilda behov eller omständigheter. Det förebyggande stödet lämpar sig främst för situationer där boendet behöver tryggas snabbt och för en kort tid.

Enligt 19 § 4 mom. i grundlagen ska det allmänna främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. Bestämmelsen tryggar inte denna rätt som en subjektiv rättighet. Rätten till bostad som en individuell rättighet för alla har inte i Finland heller tryggats genom bestämmelser på vanlig lagnivå. Propositionen leder till ett ökat behov av boenderådgivning. Det hör till Folkpensionsanstalten att ge råd om de olika stödformerna i anslutning till boendeutgifter. Rådgivningen om olika boendelösningar fördelar sig mellan olika aktörer, men främst mellan kommunerna och dem som erbjuder boenderådgivning. Personer som har utmaningar med livshanteringen, även de som är överskuldsatta och har förlorat sina kreditupplysningar, behöver högst sannolikt även andra stödåtgärder. För att de som kommer att omfattas av den normenliga tillämpningen inte ska hamna i en oskälig situation gäller det för de aktörer som ansvarar för boendet att agera effektivt och sträva efter att vägleda, handleda och hjälpa de grupper som de föreslagna ändringarna gäller i deras boendearrangemang.

Finland binds av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (FördrS 59/1991 och 60/1991, på finska). Enligt artikel 3.1 i konventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala värdfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Enligt 19 § 3 mom. i grundlagen ska det allmänna stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt.

Enligt 3 mom. 1 punkten i lagförslaget beaktas barnets bästa, om det bor ett barn i samma hushåll som sökanden. I specialmotiveringen anges hur bestämmelsen ska tillämpas. Med anledning av särskilda behov kan boendeutgifterna ersättas för den nuvarande bostaden.

Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I den föreslagna 3 mom. 4 punkten anges som särskild grund sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år. Fastställande av åldersgränser ska ha godtagbara skäl med tanke på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. I specialmotiveringen har åldersgränsen motiverats med att forskning visar att funktionsförmågan hos äldre personer ofta försvagas kraftigt uttryckligen efter 80 års ålder. Även om den äldre inte har nedsatt kondition kan det tära på livskvaliteten och välbefinnandet att flytta bort från en bostad

som varit den äldres hem kanske i flera decennier och från bekanta grannar och en bekant närmiljö. Detta kan inte anses vara en rimlig konsekvens av strävan efter att uppnå målen med lagen. Bemötandet av dem som nämns i 4 punkten är behövligt också för att trygga tillgodoseendet av deras rättigheter, eftersom dessa personer har en särskilt utsatt ställning.

Sammanfattningsvis kan propositionens grundlagsenlighet motiveras med att de allra mest utsatta grupperna utesluts från det normenliga förfarandet med hjälp av de särskilda grunder som anges i 3 mom. Grunderna ska tillämpas med iakttagande av principen om grundrättighets- och människorättsvänlig lagtolkning. Vidare är det möjligt att med stöd av 4 mom. av grundad anledning förlänga tidsfristen för skaffande av en förmånligare bostad. Förutom lågkonjunkturen kan också sparmålet i fråga om statsfinanserna betraktas som en godtagbar grund för att i viss mån ingripa i nivån på utkomstförmånerna i en situation där en långvarig strukturell obalans råder mellan utgifterna och inkomsterna i de offentliga finanserna. Enligt finansministeriet är det underskott som ökar skulden i Finlands offentliga finanser omfattande, och det krävs således snabba och betydande åtgärder under de följande åren för att skuldkvoten ska kunna stabiliseras. Med hänsyn till det internationellt sett höga skattrycket i Finland och målet att trygga förutsättningarna för ekonomisk tillväxt kan balanseringen enligt finansministeriet inte genomföras helt och hållet genom skatteåtstramningar. Regeringens mål att balansera upp de offentliga finanserna kräver också direkta sparåtgärder. Regeringen strävar efter att skapa en hållbar ekonomi så att det allmänna i fortsättningen bättre kan fullgöra sina skyldigheter. Syftet med propositionen är att styra dem som får utkomststöd till att välja skäligt prissatta bostäder. Även om boendeutgiftsnivån försvagas för vissa grupper till följd av propositionen bevaras ändå rätten till utkomststöd och möjligheten för alla att på en skälig nivå bo i en bostad som motsvarar deras behov. Det kan anses finnas en godtagbar samhällelig grund för de begränsningar som föreslås, och de valda metoderna torde kunna betraktas som nödvändiga för att målsättningarna med propositionen ska kunna uppnås. Parallellt med denna proposition bereds också ändringsförslag som gäller olika förmåner och som indirekt kan påverka användningen av utkomststöd. Social- och hälsovårdsministeriet bereder en separat promemoria om de samverkande effekterna för hushållen av de regeringspropositioner som lämnas till riksdagen hösten 2023. Promemorian överlämnas i samband med propositionerna.

Propositionen innefattar ett bemyndigande att utfärda en förordning om de boendeutgiftsbelopp som ska tillämpas vid beviljande av utkomststöd och som kan anses vara av behövlig storlek, och dessa belopp ska i förordningen fastställas per kommun. Bestämmelser om utfärdande av förordningar och delegering av lagstiftningsbehörighet finns i 80 § i grundlagen. Enligt 1 mom. ska genom lag utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag. Republikens president, statsrådet och ministerierna kan utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Lagen ska ge svar på de grundläggande frågorna, av lagen ska tydligt framgå vad det ska meddelas föreskrifter om och bemyndigandenas tillämpningsområde ska vara exakt avgränsat. Exempelvis i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 10/2014 rd) betonas kraven på exakthet och noggrann avgränsning.

Den förordning som ska utfärdas med stöd av 7 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd gäller boendeutgifternas maximibelopp i varje kommun. Vid beviljande av utkomststöd ska dessa belopp beaktas när tidsfristen löpt ut, såvida inte personens faktiska boendeutgifter av i lagen angivna särskilda skäl ska beaktas till ett större belopp än det normenliga beloppet. Det är fråga om en förordning som kompletterar lagen, och i en bilaga till förordningen ska det finnas en förteckning, indelad efter familjetyp, över boendeutgifternas belopp i varje kommun. I bestämmelsen om bemyndigande att utfärda förordning föreskrivs det att förordningen baserar sig på utvecklingen av de genomsnittliga boendeutgifter som mottagarna av Folkpensionsanstaltens

grundläggande utkomststöd uppgett för Folkpensionsanstalten och som justeras årligen. Förordningen ska också innehålla bestämmelser om justeringen av utgifter. Förordningen ska ses över årligen utifrån Folkpensionsanstaltens förslag. Med tanke på detta är en ändring av statsrådets förordning en snabbare och mer flexibel metod för att utfärda en ny rättsnorm i frågan jämfört med att stifta en lag i riksdagen.

Ett utkast till förordning finns som bilaga till denna proposition inklusive en bilagetabell över boendeutgifter som kan godtas som behövliga i varje kommun. De kommunspecifika boendenormerna motsvarar de normer som Folkpensionsanstalten för närvarande tillämpar, men i riktgivande form. I denna proposition beskrivs det hur de normenliga maximibeloppen av boendeutgifter har fastställts vid Folkpensionsanstalten och hur de har justerats. Normerna bygger på utkomststödmottagarnas faktiska hyror i de olika kommunerna. Utifrån dessa uppgifter har man kommit fram till en nivå för boendeutgifterna som har ansetts vara skälig i tillämpningen av utkomststödet. Vid behov har dessa uppgifter också diskuterats med kommunerna. Detta förfarande ska i fortsättningen etableras på statsrådsnivå. Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar för beredningen utifrån de uppgifter som fås från Folkpensionsanstalten. Beredningen ska också innefatta samråd med den riksomfattande delegation för utkomststödsärenden som avses i 5 § i lagen om utkomststöd och de regionala delegationer som avses i 27 e §. Eftersom det föreskrivs om en möjlighet att avvika från de ovannämnda boendenormerna på särskilda i 7 a § 3 mom. angivna grunder och det dessutom är möjligt att få tidsfristen för tillämpningen av normen förlängd, är det inte fråga om helt absoluta normer. Med stöd av vad som anförts ovan kan inte normgivningsbemyndigandena i lagförslagen anses stå i strid med 80 § i grundlagen.

Den föreslagna lagen kan enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 7 a §, sådan den lyder i lag 1023/2022, som följer:

7 a §

Boendeutgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövligt belopp följande boendeutgifter:

1) hyra för hyresbostad och i fråga om ägarbostad skötselvederlag, extra vederlag, vederlag för tomtlega och den andel av kapital- eller finansieringsvederlaget som används för att täcka ränteutgifterna för bolagslåneandelen, samt månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt och i fråga om alla boendeformer bastuavgifter,

2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform,

3) uppvärmningskostnader,

4) utgifter för hushållselektricitet,

5) hemförsäkringspremier,

6) separat betalda vattenavgifter,

7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en sådan bostad i fråga om vilken utgifterna överensstämmer med 2 och 3 mom.

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 –3 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet utifrån utvecklingen av genomsnittet av de boendeutgifter som mottagarna av Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd uppgett för Folkpensionsanstalten och som justeras årligen.

Om sökanden har en särskild orsak att bo i den bostad för vars boendeutgifter sökanden söker om utkomststöd, kan boendeutgifterna beaktas till fullt belopp den tid den särskilda orsaken föreligger. Sådana särskilda grunder är

1) barnets bästa, om det nor ett barn i samma hushåll som sökanden,

2) behov av extrautrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987),

3) behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut samt behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (417/2007),

4) sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år,

5) att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet, eller

6) någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning.

Om boendeutgifterna för den som söker om utkomststöd överskrider det behövliga belopp som med stöd av 2 mom. fastställts för sökandens boendekommun, och det inte är fråga om en i 3 mom. avsedd situation, ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom

ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa sökanden att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska ges en tidsfrist på tre månader att skaffa sig en förmånligare bostad. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stödmottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Tidsfristen kan förlängas av grundad anledning. Efter utgången av tidsfristen godkänns som sökandens boendeutgifter det belopp som med stöd av 2 mom. fastställts som behövligt i sökandens boendekommun. Bestämmelserna i detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ansökningar om utkomststöd som gäller tiden före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Helsingfors den 9 oktober 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Minister för social trygghet Sanni Grahn-Laasonen

Lag

om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 7 a §, sådan den lyder i lag 1023/2022, som följer:

Gällande lydelse

7 a §

Boendeutgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp följande boendeutgifter:

1) boendeutgifter som avses i 9 § i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014),

2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform,

3) uppvärmningskostnader,

4) utgifter för användning av hushållselektricitet,

5) hemförsäkringspremier,

6) separat betalda vattenavgifter,

7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad.

Föreslagen lydelse

7 a §

Boendeutgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp följande boendeutgifter:

1) hyra för hyresbostad och i fråga om ägarbostad skötselvederlag, extra vederlag, vederlag för tomtlega och den andel av kapital- eller finansieringsvederlaget som används för att täcka ränteutgifterna för bolagslåneandelen, samt månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt och i fråga om alla boendeformer bastuavgifter,

2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform,

3) uppvärmningskostnader,

4) utgifter för hushållselektricitet,

5) hemförsäkringspremier,

6) separat betalda vattenavgifter,

7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en sådan bostad i fråga om vilken utgifterna överensstämmer med 2 och 3 mom.

Bestämmelser om det behövlige beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 – 3 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet utifrån utvecklingen av genomsnittet av de boendeutgifter som mottagarna av Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd uppgett för Folkpensionsanstalten och som justeras årligen.

Om sökanden har en särskild orsak att bo i den bostad för vars boendeutgifter sökanden ansöker om utkomststöd, kan boendeutgif-

Gällande lydelse

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider ett belopp som kan anses behövt i fråga om de utgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten, ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska sökanden anvisas att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska för att skaffa sig en förmånligare bostad ges en tillräcklig tidsfrist som beaktar hans eller hennes faktiska behov. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stöd-mottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Detta moment gäller inte en sådan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

Föreslagen lydelse

terna beaktas till fullt belopp den tid den särskilda orsaken föreligger. Sådana särskilda grunder är

1) barnets bästa, om det rör ett barn i samma hushåll som sökanden,

2) behov av extrautrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987),

3) behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut samt behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (417/2007),

4) sökandens eller dennas familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller ålder över 80 år,

5) att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet, eller

6) någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning.

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider det behövt belopp som med stöd av 2 mom. fastställts för sökandens boendekommun, och det inte är fråga om en i 3 mom. avsedd situation, ska sökanden anvisas att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa sökanden att ta kontakt med kommunen för att reda ut bostadsfrågan. Sökanden ska ges en tidsfrist på tre månader att skaffa sig en förmånligare bostad. Folkpensionsanstalten ska under denna tid beakta stöd-mottagarens boendeutgifter till deras fulla belopp. Tidsfristen kan förlängas av grundad anledning. Efter utgången av tidsfristen godkänns som sökandens boendeutgifter det belopp som med stöd av 2 mom. fastställts som behövt i sökandens boendekommun. Bestämmelserna i detta moment gäller inte en så-

Gällande lydelse

Om sökanden inte har någon reell möjlighet att på sin bostadsort skaffa en bostad som avses i 2 mom., kan boendeutgifterna beaktas till sitt fulla belopp även efter den utsatta tidsfristen.

Föreslagen lydelse

dan sökande av utkomststöd som redan tidigare i fråga om samma bostadsbehov har fått en anvisning och en tidsfrist för skaffande av en förmånligare bostad.

(upphävs)

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ansökningar om utkomststöd som gäller tiden före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Statsrådets förordning

om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd

I enlighet med statsrådets beslut föreskrivs med stöd av 7 a § 1 mom. i lagen om utkomststöd (1412/1997), sådant det lyder i lag 1023/2022):

1 §

Fastställande av det behövliga beloppet av boendeutgifter

Det i 7 a § 1 mom. 1–3 punkten i lagen om utkomststöd avsedda behövliga beloppet av boendeutgifter fastställs enligt sökandens boendekommun och familjestorlek.

Gränserna för godtagbara boendeutgifter för utkomststöd enligt kommun anges i tabellen i bilagan efter familjetyp.

2 §

Fastställande och justering av gränserna för boendeutgifter

Det behövliga beloppet av boendeutgifter baserar sig på utvecklingen av de genomsnittliga boendeutgifter som mottagare av Folkpensionsanstaltens grundläggande utkomststöd meddelat Folkpensionsanstalten.

Det behövliga beloppet av boendeutgifter justeras årligen. Folkpensionsanstalten gör årligen före utgången av oktober en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av de belopp som anges i förordningen.

3 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 2024.

Gränserna för godtagbara boendegifter enligt kommun år 2023

Kommun	Ensamboende, euro/månad	Två personer, euro/månad	Tre personer, euro/månad	Fyra personer, euro/månad	+ per ytterligare person, euro/månad
Akaa	522	600	686	785	96
Alajärvi	465	560	657	710	96
Alavieska	444	485	621	631	96
Alavus	420	500	594	725	96
Asikkala	479	601	710	801	96
Askola	464	604	737	805	96
Aura	457	508	623	691	96
Enonkoski	432	562	650	715	96
Enontekiö	456	560	627	680	96
Espoo	694	869	993	1089	122
Eura	428	548	600	650	96
Eurajoki	458	583	607	638	96
Evijärvi	445	545	630	685	96
Forssa	429	571	689	786	96
Haapajärvi	435	564	658	700	96
Haapavesi	410	546	667	752	96
Hailuoto	505	582	669	725	96
Halsua	478	552	639	716	96
Hamina	478	542	644	769	96
Hankasalmi	445	525	615	676	96
Hanko	530	600	717	752	96
Harjavalta	435	488	550	650	96
Hartola	445	560	660	755	96
Hattula	521	634	679	715	96
Hausjärvi	478	575	680	712	96
Heinola	398	557	675	746	96
Heinävesi	372	506	575	658	96

Helsinki	694	869	993	1089	122
Hirvensalmi	445	536	632	684	96
Hollola	495	612	740	860	96
Huittinen	390	480	570	632	96
Humppila	440	588	708	786	96
Hyrnsalmi	467	670	640	693	96
Hyvinkää	558	650	769	861	104
Hämeenkyrö	442	558	692	796	96
Hämeenlinna	592	676	795	836	104
Ii	478	588	658	700	96
Iisalmi	440	570	663	749	96
Iitti	437	566	669	769	96
Ikaalinen	408	597	738	814	96
Ilmajoki	432	534	607	645	96
Ilomantsi	388	528	607	654	96
Imatra	474	571	688	725	96
Inari	470	599	627	680	96
Inkoo	581	635	757	842	96
Isojoki	420	495	567	635	96
Isokyrö	440	550	645	681	96
Janakkala	625	671	803	803	96
Joensuu	498	629	708	788	109
Jokioinen	459	588	708	786	96
Joroinen	435	550	600	683	96
Joutsa	388	498	572	607	96
Juuka	428	530	600	663	96
Juupajoki	439	575	680	725	96
Juva	428	534	567	639	96
Jyväskylä	528	655	789	840	107
Jämijärvi	404	502	567	628	96
Jämsä	428	570	622	702	96
Järvenpää	634	788	885	988	107
Kaarina	528	636	730	812	96
Kaavi	413	548	636	723	96
Kajaani	499	630	684	725	101
Kalajoki	434	539	629	700	96

Kangasala	492	621	747	793	99
Kangasniemi	429	536	632	684	96
Kankaanpää	378	476	504	628	96
Kannonkoski	446	530	620	690	96
Kannus	462	552	627	681	96
Karjajoki	420	495	567	635	96
Karkkila	524	606	709	782	96
Karstula	423	530	620	690	96
Karvia	367	502	567	628	96
Kaskinen	407	499	587	605	96
Kauhajoki	430	520	645	685	96
Kauhava	449	538	607	685	96
Kauniainen	694	869	993	1089	122
Kaustinen	478	552	639	716	96
Keitele	391	527	649	750	96
Kemi	450	540	620	666	96
Kemijärvi	425	566	654	690	96
Keminmaa	474	556	594	640	96
Kemiönsaari	368	490	591	660	96
Kempele	541	623	713	727	96
Kerava	647	799	920	984	114
Keuruu	421	496	642	672	96
Kihniö	352	463	568	617	96
Kinnula	432	550	650	702	96
Kirkkonummi	602	767	852	885	104
Kitee	404	525	634	663	96
Kittilä	447	540	644	740	96
Kiuruvesi	378	484	571	711	96
Kivijärvi	446	530	620	690	96
Kokemäki	374	472	532	554	96
Kokkola	498	590	685	744	99
Kolari	409	518	606	662	96
Konnevesi	431	525	615	651	96
Kontiolahti	488	620	684	698	96
Korsnäs	436	550	640	662	96
Koski Tl	406	544	668	762	96

Kotka	470	584	707	785	96
Kouvola	450	558	649	721	104
Kristiinankau- punki	375	500	640	662	96
Kruunupyy	436	550	640	662	96
Kuhmo	452	535	640	693	96
Kuhmoinen	381	550	650	702	96
Kuopio	540	687	797	864	104
Kuortane	420	520	617	725	96
Kurikka	420	495	562	635	96
Kustavi	375	430	522	720	96
Kuusamo	489	583	680	700	96
Kyyjärvi	446	530	620	690	96
Kärkölä	489	611	713	805	96
Kärsämäki	380	517	564	635	96
Lahti	540	682	804	886	104
Laihia	450	500	595	681	96
Laitila	388	505	571	643	96
Lapinjärvi	450	585	662	717	96
Lapinlahti	370	531	654	738	96
Lappajärvi	440	540	634	670	96
Lappeenranta	498	627	747	786	104
Lapua	478	538	636	662	96
Laukaa	531	626	714	762	96
Lemi	474	571	683	736	96
Lempäälä	528	658	760	850	96
Leppävirta	444	576	676	713	96
Lestijärvi	478	552	639	716	96
Liekka	390	500	584	644	96
Lieto	448	550	684	741	96
Liminka	529	582	669	725	96
Liperi	453	586	673	698	96
Lohja	569	670	780	897	101
Loimaa	401	514	623	762	96
Loppi	478	586	664	722	96
Loviisa	450	550	610	673	96
Luhanka	432	550	650	702	96

Lumijoki	505	582	669	725	96
Luoto	449	536	617	681	96
Luumäki	456	571	683	736	96
Luvia	428	527	607	638	96
Maalahti	428	550	640	662	96
Marttila	396	524	638	720	96
Masku	440	535	616	685	96
Merijärvi	447	532	629	700	96
Merikarvia	378	502	582	613	96
Miehikkälä	470	578	680	766	96
Mikkeli	495	623	723	784	107
Muhos	506	564	658	700	96
Multia	446	540	660	716	96
Muonio	438	600	725	832	96
Mustasaari	478	553	662	712	96
Muurame	470	595	667	682	96
Mynämäki	435	535	616	685	96
Myrskylä	485	590	687	760	96
Mäntsälä	553	620	737	748	96
Mänttä-Vilp- pula	398	541	677	732	96
Mäntyharju	458	536	632	684	96
Naantali	484	639	727	810	96
Nakkila	403	502	582	638	96
Nivala	409	478	634	634	96
Nokia	511	605	722	794	101
Nousiainen	425	535	616	685	96
Nurmes	431	521	607	659	96
Nurmijärvi	580	735	858	890	104
Närpiö	405	550	640	662	96
Orimattila	468	560	660	736	96
Oripää	400	490	571	620	96
Orivesi	440	582	699	750	96
Oulainen	398	535	627	706	96
Oulu	496	626	726	794	110
Outokumpu	467	604	714	714	96
Padasjoki	443	603	713	805	96

Paimio	491	617	760	856	96
Paltamo	459	568	640	693	96
Parainen	458	560	731	807	96
Parikkala	439	571	683	736	96
Parkano	389	515	600	645	96
Pedersören kunta	449	536	617	681	96
Pelkosenniemi	428	540	639	715	96
Pello	489	560	627	680	96
Perho	478	552	639	716	96
Pertunmaa	445	536	632	684	96
Petäjavesi	495	578	667	707	96
Pieksämäki	379	462	514	591	96
Pielavesi	418	536	622	695	96
Pietarsaari	450	557	636	720	99
Pihtipudas	413	528	625	657	96
Pirkkala	547	660	750	854	96
Polvijärvi	421	550	630	688	96
Pomarkku	404	502	567	628	96
Pori	448	572	656	697	104
Pornainen	478	588	684	748	96
Porvoo	600	718	798	832	107
Posio	435	560	627	680	96
Pudasjärvi	496	564	658	700	96
Pukkila	485	590	687	760	96
Punkalaidun	391	536	645	685	96
Puolanka	388	550	615	674	96
Puumala	445	536	632	684	96
Pyhtää	453	552	660	738	96
Pyhäjoki	490	587	674	715	96
Pyhäjärvi	400	517	564	635	96
Pyhäntä	460	564	658	700	96
Pyhäranta	412	504	570	641	96
Pälkäne	478	576	694	772	96
Pöytyä	394	505	581	660	96
Raahe	482	590	671	717	96
Raasepori	525	621	756	815	96

Raisio	529	670	792	927	101
Rantasalmi	397	534	567	639	96
Ranua	498	535	654	750	96
Rauma	441	572	643	702	99
Rautalampi	415	543	636	698	96
Rautavaara	420	536	622	695	96
Rautjärvi	456	571	683	736	96
Reisjärvi	420	517	564	635	96
Riihimäki	528	670	784	921	104
Ristijärvi	467	568	640	693	96
Rovaniemi	508	630	741	800	101
Ruokolahti	468	571	683	736	96
Ruovesi	396	600	709	750	96
Rusko	475	605	746	845	96
Rääkkylä	375	553	648	705	96
Saarijärvi	433	515	609	690	96
Salla	408	560	627	680	96
Salo	460	544	632	716	99
Sastamala	421	531	605	648	96
Sauvo	420	522	635	716	96
Savitaipale	474	571	683	736	96
Savonlinna	506	594	720	801	96
Savukoski	456	560	627	680	96
Seinäjoki	520	626	723	786	101
Sievi	453	485	621	631	96
Siikainen	404	502	567	628	96
Siikajoki	485	587	674	715	96
Siikalatva	392	546	667	752	96
Siilinjärvi	520	640	740	816	96
Simo	456	560	627	680	96
Sipoo	602	731	845	932	101
Siuntio	600	650	800	900	101
Sodankylä	499	656	656	680	96
Soini	460	560	657	710	96
Somero	428	497	573	641	96
Sonkajärvi	370	510	625	711	96

Sotkamo	495	599	650	703	96
Sulkava	432	562	650	715	96
Suomussalmi	469	568	640	693	96
Suonenjoki	438	549	636	698	96
Sysmä	434	560	660	755	96
Säkylä	420	549	655	692	96
Taipalsaari	474	571	683	736	96
Taivalkoski	450	542	634	700	96
Taivassalo	450	570	641	740	96
Tammela	440	588	708	786	96
Tampere	572	721	812	898	107
Tervo	420	536	622	695	96
Tervola	456	560	627	680	96
Teuva	400	495	567	635	96
Tohmajärvi	420	528	584	612	96
Toholampi	478	552	639	716	96
Toivakka	428	528	605	645	96
Tornio	480	569	610	675	96
Turku	540	651	757	861	104
Tuusniemi	425	543	636	698	96
Tuusula	617	734	863	934	110
Tyrnävä	460	564	658	700	96
Ulvila	448	558	648	648	96
Urjala	420	565	670	715	96
Utajärvi	460	564	658	700	96
Utsjoki	440	500	629	720	96
Uurainen	432	550	650	702	96
Uusikaarlepyy	419	536	617	681	96
Uusikaupunki	442	536	620	695	99
Vaala	424	564	658	700	96
Vaasa	515	624	705	812	104
Valkeakoski	458	558	649	706	96
Vantaa	694	869	993	1089	122
Varkaus	400	544	593	666	99
Vehmaa	425	544	668	762	96
Vesanto	395	498	620	670	96

Vesilahti	514	630	730	790	96
Veteli	478	552	639	716	96
Vieremä	388	510	625	711	96
Vihti	650	729	821	894	101
Viitasaari	438	528	625	657	96
Vimpeli	460	560	657	710	96
Virolahti	445	578	680	766	96
Virrat	382	600	709	750	96
Vöyri	413	515	594	625	96
Ylitornio	386	544	651	742	96
Ylivieska	428	478	617	631	96
Ylöjärvi	528	663	735	844	99
Ypäjä	440	588	708	786	96
Ähtäri	418	518	614	721	96
Äänekoski	421	534	607	664	99